

ȘCOALA VREMII

REVISTA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR ARAD

ANUL XI.

No. 9-10

NOV.-DEC.

1940

Redactor: ROMULUS PONTA

S U M A R

- Ion Ilana :** *In noi, în veci trăi-vei Căpitane!*
C. Dogaru : *Echilibrul funcțional*
Vasile Netea : *Profesorul Ion Lupas*
es. : *Invățământul primar din județul Arad între anii 1889 și 1910*
- Petru Lenghel Izanu :** *Educație în spiritul Ungariei milenare*
- Vasile Lădaru :** *Sub Zodia Arhanghelului*
Petru Șerban : *Scoala în plină revoluție*
Romulus Ponta : *Importanța glandelor endocrine în dezvoltarea copiilor.*
- I. Nora :** *Probleme în legătură cu modificarea legii învăț. primar*
- Mihail Spiridonică :** *Gruparea învățătorilor scriitori*
Teodor Tundre : *Două cooperative învățătoresți fuzionează.*

Cărți

- Ion Lascu :** *Steliana Popescu: John Dewey*
r. p. *Vifor Vladimir: Ieri și Azi*

Oficiale

- Lazar Igrisan :** *Numiri*
Librăria Învățătorilor : *Către Colegi*
Convocare

ADMINISTRAȚIA: Iulian Pagubă Inv. pens Str. Abator 12.
Abonamentele se trimit pe adresa Administratorului.

REDAȚIA: Casa Învățătorilor; Arad, Bulevardul Carol 66

Manuscrisele, revistele pentru schimb, cărțile de recensat (în două ex.) și orice coresp. se trimit pe adr.: Redacției
Secretar de redacție: Mihai Milutin Inv. șc. de aplicație.

In noi, în veci trăi-vei Căpitane!

*In noi, în veci trăi-vei Căpitane.
Porunca Ta prin vâlvătăi ne duce,
Spre culmea luminoaselor limane,
Pe cari suind ai săvârșit pe cruce.*

*In noi trăi-vei, Tu ne-ai dat credință
Și duhul Tău rămas-a între noi;
Ne poartă prin vârtej de biruință,
Pe drum sfințit cu sânge de eroi.*

*In noi trăi-vei, ne-ai zidit altare;
Scări de lumină să suim spre cer...
Cu sângele în vremi de zbuciumare
Ne-ai botezat în Garda Ta de Fier.*

*In noi vor crește gândurile Tale,
Stefari înfipși cu ramurile 'n zări;
Te vom cânta în marșuri triumfale
Cum ai urzit a Neamului cărări.*

*In noi trăi-va umbra Ta, cât veacul,
Va toarce lungul vremurilor fir,
In lupte și pe holde, tot săracul,
Te va cânta cu sufletul 'n delir...*

Ioan Iluna

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY

REPORT OF THE
COMMISSION ON THE
STRUCTURE OF THE
ATOMIC NUCLEUS

BY
RICHARD FEYNMAN
AND
MORSE T. TAYLOR

CHICAGO, ILLINOIS
1951

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY

UNIVERSITY OF CHICAGO

ȘCOALA VREMII

REVISTĂ PEDAGOGICĂ-CULTURALĂ

a Asociației învățătorilor din județul Arad.

Apare lunar, afară de lunile: Iulie și August.

ANUL XI. Arad, Noemvrie și Decembrie 1940. Nr. 9—10.

Echilibrul funcțional

Era pe vremuri o frază care, rostită în anumite împrejurări, avea un efect extraordinar. Deoarece prilejul de a o spune se ivea cam des și fraza „România este o țară eminentemente agricolă” răsuna pe tot întinsul acestui pământ binecuvântat, Formula a ieșit din actualitate mai curând decât ne-am fi așteptat.

*Învățământul primar și-a avut și el formula lui: „școala primară stă la temelia statului.” Această formulă, spusă cu o ușoară tremurare în glas, cu accente tonice pe **primară** și **temelie** este tot o frază de efect. Am auzit-o de atâtea ori, fiind rostită de oameni care, pe **temeiul** ei, își făcuseră frumoase rosturi personale. Dar și aceasta a ieșit din circulație.*

Nici învățământul secundar nu s'a lăsat mai prejos. Fraza acestuia „școala secundară este pivotul învățământului” a fost însoțită întotdeauna de aplauze furtunoase.

Este ciudat, că nu reprezentanții cei mai autentici ai învățătorilor, profesorilor sau agricultorilor au rostit asemenea fraze de efect. Deobicei, am cunoscut două categorii bine distincte. Agricultori, învățători sau profesori care n'au înfăptuit prea mult în ogorul meseriei lor și pe care glasul conștiinței i-a mustrat. A doua categorie a fost formată din oamenii care, din diferite motive, au avut tot interesul să-i

măgulească pe agricultori învățători și profesori. Erau adulatorii de profesie ai colectivităților, atât de frecvenți altădată.

Frazele de mai înainte erau lipsite de duhul sincerității. Între ele și realitățile pe care voiau să le reprezinte, nu se stabilise nicio legătură organică. Într-o societate sănătoasă, asemenea fraze n'ar fi avut credit.

Există o realitate agricolă, o realitate a învățământului primar și alta a învățământului secundar. Aceste realități ne stăteau ca un ghimpe în ochi pentru că ne lipsise energia de a le frământa. Ne-am mulțumit cu fraze. O frază bine ticluită a salvat aparențele. Dar sistemul frazelor nu poate susține la infinit o societate.

Am fost un neam care a vorbit prea mult. Pentru că am vorbit mult, am clădit puțin. Am pus pietre fundamentale cât mai multe, pentru că n'am fost siguri că vom ajunge la înaugurare ca să vorbim.

Maiorescu a arătat cât de primejdioasă este beția cuvintelor. Totuși, cincizeci de ani, ne-am amețit cu fraze de efect.

Legiunea ne-a învățat să tăcem și să făptuim. De aceea azi însemnăm cu mult mai mult ca popor, decât oricând în cursul istoriei noastre. Azi suntem făuritorii destinului nostru.

Urmările frazelor de efect sunt funeste și din alt punct de vedere. Aceste fraze nu numai că nu modifică realitățile, dar creează în grupurile cărora aparțin un fel de grandilocvență, o îngustă mentalitate de grup, un fals aristocratism. Ele fac din membrii unei asemenea grupări niște ratași în afară de cercul lor de activitate.

Să vedem cum ni se prezintă realitățile naturale. O privire atentă ne ajută să le vedem pline, fără spații libere, fără lacune. Tendința aceasta este vădită în parcurile paraziților. Acolo, unde mâna omului n'a mai intervenit să taie sau să extirpeze, natura, în tendința ei de a umple spațiile libere, determină creșterea plantelor existente sau apariția altora, după legi care nouă ne scapă.

Societatea este și ea o realitate organică, în care omul intervine cu folos, numai dacă are simțul proporțiilor, al echilibrului. Ce ați zice dacă un element al acestei realități s'ar dezvolta exagerat față de celelalte? De sigur l-ați considera un monstru, fiindcă această realitate s'ar abate dela echi-

librul firesc. O piramidă sprijinită pe vârf, se răstoarnă pentru că astfel contrazicc un principiu elementar de fizică „verticala din centrul de greutate trece în afara suprafeței de susținere”. Dar echilibrul este o condiție primară a progresului. Fără un echilibru statornic, o societate oscilează mereu între extreme. Acest fapt îi pune în primejdie existența.

Echilibrul social nu este condiționat de niciun punct de susținere sau de o suprafață de sprijin. El este dinamic și autonom. Iși are condiționarea în el însuși. La baza lui stau raporturi constante cu elemente variabile. Termenii raportului sunt funcțiunile sociale, pe care le îndeplinim integrându-ne unui grup. O societate sănătoasă tinde întotdeauna spre echilibru. Intr'o asemenea societate, individul nu devine sclavul societății, iar societatea nu rămâne extaziată în fața insului.

În acest înțeles, agricultorii nu mai pretind întâietate față de orășeni, tâmplarii față de cismari, învățătorii față de profesori. Fiecare din aceștia contribuie la echilibrul dinamic și autonom al societății. Fericirea e posibilă acum pentru că între idealurile interne și formele de viață sunt corespondențe. Dinlăuntrul sufletelor izvorăsc valori spirituale și tehnice care contribuiesc la armonia întregului. În concepția legionară, acest echilibru funcțional nu are nicidecum un sens mecanic, ci unul moral. Termenul „dăruire” revine adesea pentru a numi echilibrul funcțional. Om cu adevărat, legionar desăvârșit este numai cel care se dăruiește permanent. Nu supunerea, ci dăruirea o cere statul legionar. Bălțile exală miazme, izvoarele purifică aerul, îl innobilează. Ele sunt imaginea cea mai curată a dăruirii de sine.

Un om ce se dăruiește nu este niciodată un arogant, un disprețitor al semenilor săi. **Pivotul, temelie și semina-**
mente agricolă sunt vorbe seci pentru el. În afara vorbelor, acesta vede miile de izvoare care șerpuesc ascunse prin pașiști înflorite pentruca să dea naștere cândva, din pușinul lor, unui fluviu mareș și puternic.

C. Dogaru

PROFESORUL ION LUPAȘ

— La împlinirea vârstei de 60 de ani —

I.

D-l profesor Ion Lupaș este una din cele mai complexe și mai caracteristice figuri culturale ale Transilvaniei.

Profesor, unul din cei mai iubiți ai Universității Daciei-Superioare, om al bisericii, cucernic slujitor în via Domnului, luptător politic, istoric, academician, ziarist, animator cultural, ctitor de așezăminte naționale, personalitate de înalte dimensiuni etice, d-sa stă de patruzeci de ani în linia dintâi a cărturarilor și luptătorilor transilvani, rotunjind zi de zi, an de an, o operă cu adânc răsunet atât dincoace cât și dincolo de Munți și care va rămânea nepieritoare în istoria culturii române.

«Nici unul dintre istoricii ardeleni — scrie dl Silviu Dragomir — n'a avut până la Ion Lupaș orizontul larg și concepția pur românească pentru expunerea evenimentelor, cari formează punctul de mănecare al istoriei moderne a Românilor ardeleni»¹⁾.

Intrat în arena politică odată cu ivirea veacului al douăzecilea — primul său articol apare în 1901, fiind o privire asupra lui Petru Maior la optzeci de ani dela moartea marelui cărturar — după ce asistase ca adolescent la ultimile svârcoliri ale veacului trecut, tânărul acesta, din neamul dârz și viu străbătător al Mărginenilor sibieni, ambasadori, până departe, spre Asia Mică, în fruntea turmelor de oi, ai limbei, ai cântecului și ai civilizației românești, a adus în viața publică a Transilvaniei o inimă aprigă, o minte ageră, o credință neînfrântă, o energie creatoare și un temperament de luptător cari nu s'au desmințit niciodată.

Frate de cruce cu înviforatul cântăreț al pătimirii noastre, Octavian Goga, stâlp al generației *Luceafărului*, având un condei atât de iscusit și de stăruitor în a înfiera provocările mistificărilor și năroziile diferiților istorici, ziariști și politicieni maghiari, dl Ion Lupaș a dat nenumărate și crâncene lovituri culturii și politicii maghiare, pregătind astfel ziua cea mare a Unirii tuturor Românilor.

¹⁾ Societatea de mâine, Cluj Nr. 13 din 1926.

Alături de năprasnicele fulgere din cântarea lui Octavian Goga, articolele și studiile d-lui Lupaș, împreună cu lovirile necruțătoare ale tuturor celorlalți luptători transilvăni, întemeiați pe dreptatea neamului românesc, au fost târnăcoapele care au isbit de moarte șubredele temelii ale stăpâniri maghiare.

În Aprilie 1907 ziarele maghiare și guvernul dela Buda-Pesta au fost adânc tulburate de apariția unei broșuri *Történeti Pörhuzamok* (Paralelism istoric) în care un oarecare *Justus* — răspunzând seriei de articole publicate de *Benedict Iancso*, mare dușman al Românilor, în ziarul *Budapesti Hirlap*, prin care, servindu-se de mărturii trunchiate sau falsificate din diferiți istorici și pseudoistorici streini, aducea cele mai grosolane injurii și calomnii la adresa neamului românesc — mergând pe urmele istoricului maghiar, însușindu-și numai intenția nu și metoda acestuia, a cules din cronicarii și istoricii italieni și germani un mănunchi de aprecieri foarte neplăcute orgolioșilor nepoți ai lui Arpád.

Din această culegere s'a văzut că istoricul italian *Marino Sanuto* a scris despre Unguri că sunt »cel mai rău neam din lume«; episcopul german *Otto de Freisingen* i-a numit »monștri omenești«, iar cronicarul, tot italian, *Liutprand* a văzut în Unguri »un popor lacom și tiran, care nu are cunoștință de Dumnezeu, ci numai de toate fărădelegile«. Se înțelege că desgroparea acestor prea puțin măgulitoare aprecieri a indignat cutremurător cercurile maghiare, ele au avut însă darul miraculos de a face să înceteze campania lui *Benedict Iancso*.

Justus, care nu era altul decât profesorul Ion Lupaș dela Seminarul ortodox din Sibiu — avea însă să plătească această cutezanță cu trei luni închisoare și 200 de coroane amendă.

Intr'adevăr, la 15 Noemvrie 1907, Curtea cu Jurați din Cluj, în urma publicării în *Tara noastră*¹⁾ a articolului *Toate plugurile umblă* — în care de altfel nu era nimic revoluționar cu toată legătura indirectă schițată de autor între anumite stări din Ungaria și cele cari provocaseră în România Mică răscoala dela 1907 — îl condamnă pentru agitație împotriva »tagmei proprietarilor«, și-l silește, la 1 August 1908, să intre în închisoarea dela Seghedin, călcând astfel pe urmele marilor și neînfricaților exponenți ai dreptății și ideii naționale: Ion

1) Nr. 14 din 1907

Slavici, Dr. Ion Rațiu, Vasile Lucaci, Gheorghe Pop de Băsești, Valer Braniște, etc.

Din cauza neconținutelor treceri prin acel loc de osândă ai atâtor crainicii ai izbăvirii noastre, «atmosfera — scrie dl Ion Lupaș — înlăuntrul zidurilor formidabile, era atât de covârșitor românească, încât și paznicii temniței, niște Unguri veritabili din Câmpia-Tisei, începuseră a se deprinde cu limba românească».

Cele trei luni petrecute în închisoare (August Septembrie și Octombrie 1908) au fost însă unele din cele mai rodnice din viața sa, fiindcă dl. Ion Lupaș a intrat în închisoarea dela Seghedin cu o ladă mare de cărți, de peste 70 de kg., și a scris în acest timp cea mai frumoasă operă a vieții sale, aceea care l-a consacrat definitiv ca istoric și care i-a deschis apoi și porțile Academiei Române: *Viața Mitropolitului Andrei Șaguna* ¹⁾.

În această operă, despre care dl. S. Mehedinți scriea că «dela apariția scrierilor politice ale lui Eminescu și până azi n'a eșit nici o lucrare în limba noastră românească din care tineretul și toți cei cu grije față de prezent și viitor să poată împrumuta mai multă și mai curată lumină²⁾, e înfățișată viața și opera magnificului mitropolit, adevărat bărbat providențial al Transilvaniei, «al cărui talent creator și orânduitor — cum scrie dl. Ion Lupaș — n'a putut să-l înăbușe noaptea mizeriilor, nici să-l contopească întunericul greu, în care se înecă începutul lui de muncă românească. Mulțimea fără număr a lipsurilor n'a putut să-i sleiască puterile. Dimpotrivă, le-a oțelit într'o măsură atât de însemnată, încât prin activitatea sa epocală a fost în stare să accelereze, în mod simțitor, dezvoltarea noastră națională și culturală, deschizând cărări nouă de progres, înălțând și eternizând, deodată cu numele său, valoarea și cinstea neamului nostru³⁾.

Cartea aceasta a fost scrisă cu atâta seriozitate și cu o impresionantă pătrundere istorică, încât dl. N. Iorga, recenzând *Viața Mitropolitului Andrei Șaguna*, afirma în 1909 că Ion Lupaș este «cel mai bun scriitor istoric din tânăra generație ardeleană⁴⁾.

1) Sibiu 1909. (Tradusă apoi și în ungurește).

2) Convorbiri literale 1909 Nr. 8.

3) Op. cit. pag. 4

4) Neamul Românesc din. 1909 Nr. 8

Din amintirile din închisoare ale d-lui Lupaș aflăm că în acelaș timp executa la Seghedin — alături de românii Gh. Stoica, Voicu Nițescu și de bătrânul preot Laslău — o similară condamnare și abatele slovac *Andrei Hlinka*, făuritorul moral al Slovaciei de astăzi, imprietenindu-se deabinelea cu condamnatul dela Sibiu, traducând în acest timp *Biblia* în limba slovacă, precum și viitorul ministru ceho-slovac *Dr. Vauro Strobbar*, care de asemeni a scris la Seghedin un vast tratat de *ligenă populară*.

Seghedinul putea răpi libertatea de mișcare a osândiților, îi putea face să trăiască multe zile și nopți amare, nu-i putea despărți însă nici o clipă de inima lor, de gândurile lor. Ele se sbăteau mai departe sub aceleaș tample fierbinți, în acelaș ritm nepotolit — ba încă, poate, și mai viu. Octavian Goga, întemnițat și el la Seghedin, a exprimat atât de plastic această neînfrântă stare sufletească :

*Când l-au închis după zăbrele
Și paznicii l-au petrecut,
L-au despoiat de toate cele,
De tot sărmanul lui avut...*

*L-au dus așa 'ntre răsvrățiții
De după zidul fără glas,
Dar și-au uitat nenorociții
Că gândurile i-au rămas. 2)*

Din gândurile acestea care i-au rămas, și cari îi vor rămânea toată viața, a răsărit *Viața Mitropolitului Andrei Șaguna*, și toate articolele trimise din închisoare, prin intermediul păr. Nestor din Sânicolau, ziarelor *Tribuna* și *Neamul Românesc*, precum și via campanie deslănțuită, după eșirea din închisoare, împotriva culturii și politicii maghiare.

Pornind dela constatările făcute de istorici și publiciști obiectivi asupra insuccesului politicei de germanizare întreprinsă de guvernele dela Berlin în Alsacia-Lorena, Schlesvig-Holstein și Posnania, și comparându-le cu politica de maghiarizare, scria în Septembrie 1910 următoarele: «Câtă vreme cultura germană, chiar impusă cu forța, își poate afla oarecari motive de justificare în superioritatea ei sau în numărul imens al celor ce o propovăduesc și se însuflețesc pentru dânsa, cu «patriotica»

2) Din umbra zidurilor.

semicultură a opresorilor noștri lucrul stă tocmai dinpotrivă: această semicultură numai cu mijloace artificiale și prin continue injecțiuni bugetare poate fi salvată de pericolul de a-și da duhul în lupta de rivalitate și concurență cu culturile oprimate ale poparelor nemaghiare din această țară¹⁾. Peste două luni, în Noemvrie, pornind dela afirmațiile savantului german *Otto Hauser*, care scrisese în *Wolgeschichte der Literatur* că «în viața culturală a Ungariei Maghiarii n'au nici o parte de merit», deși nu-și însușește în întregime aceste constatări «întrucât la desvoltarea culturală și literară a Maghiarilor a contribuit din când în când și câte un maghiar de rasă», adaugă cu toată hotărârea: «rămâne un adevărat istoric, că diferite elemente străine, contopite în rasa maghiară, au avut în sânul acestui popor un rol cultural mai important decât proprii săi fii».

Și continuă apoi, cu aceeași implacabilă dârzenie, lărgind obiectivele atacului: «După cum dreptul public al aceste țări pornește dintr'o condamnabilă ficțiune când, contrar împrejurările reale, nu vrea să recunoască existența națională a mai multor popoare în cuprinsul Ungariei, tot astfel pe ficțiuni istorice și pe iluziuni optice se întemeiază întreaga cetățuie de carton a miraculoasei culturi «patriotice» maghiare»²⁾.

Toate aceste afirmații, pentru a nu fi bănuite de subiectivism și de resentimente naționale, răpindu-li-se astfel valoarea istorică și științifică, dl. Lupaș le întemeia, pe lângă părerile savantului german, pe argumentele profesorului dela Universitate dela Buda-Pesta, *Ballagi Aladár*, care, bazându-se pe adevărurile științifice, nu șovăia ca dela înălțimea catedrei să denunțe inferioritatea și lipsa de originalitate a culturii maghiare, și pe ale scriitorilor *Barók Ferencz* și *Iaszi Oszkar*, cari susțineau că «la descoperirea comorilor obștești ale omenirii Ungurii n'au contribuit cu nici o sfărmitură» și că toată cultura maghiară nu e decât un «răsunet întârziat și palid din apus».

Utilizând aceeași metodă se ridică în 1914, pe vremea tratativelor dintre Ștefan Tisza și Comitetul Național Român, când premierul Ungariei nu voia să recunoască limbii române drep-

1) Cultura patriotică *Tribuna* Nr. 236 din 1910

2) Vezi art. „Analogii politice” în *Tribuna* dela Arad No. 194 din 1910

tul de a fi utilizată în învățământul românesc, dl. Lupaș își însușește argumentele publicistului maghiar *Rákosi Ienő* care susținea că poporul maghiar numai în limba sa se va putea instrui în mod desăvârșit, cerând, pentru aceleași motive, drepturi similare și pentru limba românească. Știind însă că premierul Ungariei nu va admite aceste deziderate, declară apăsat: «Lupta nu va înceta și nu va slăbi până în momentul biruinței definitive, când drepturile firești ale națiunii și ale limbei noastre vor trebui să fie recunoscute și respectate în întregime de către guvernarea de orice neam». Iar pentru cei cari s'ar fi îndoit de puterile rezistenței culturii române adaugă: «Cultura noastră e adevărat că e mai modestă, dar cu mult mai trainică și mai rezistentă, fiind creată numai din puterile noastre și încheată cu sângele inimii noastre. Deși în luptă cu atacurile și cu tentațiunile de exterminare, îndreptate neîntrerupt contra ei, această cultură românească are destulă tărie intrinsecă spre a se afirma cu izbândă chiar într'o luptă atât de inegală cum este aceea pe care o poartă de atâta vreme cu guvernarea dela Buda-Pesta», fiindcă, după cum scria și Eminescu «ne credem destoinici a întreprinde lupta existenței noastre și cu zece națiuni maghiare, nu numai cu una¹).

Tot așa de energic se rostește dl. Lupaș și în chestiunea drepturilor politice ale Românilor din Ungaria, și, în momentul în care contele Tisza pregătea o nouă reformă electorală care anihila și mai mult drepturile naționalităților, referindu-se la declarațiile contelui *Iuliu Andrássy*, din desbaterile asupra politicii interne a Ungariei, care mărturisise că «în Ungaria eghemonia maghiară s'a susținut numai prin corupție și teroare» și că numai acestea pot asigura caracterul maghiar al parlamentului unguresc, demonstrează că «în Ungaria existau numai 229 de circumscripții electorale cu majoritatea de voturi maghiare și 184 de circumscripții cu majoritate nemaghiară. Adăugând la acești 184 deputați români, germani, sârbi, slovaci și ruteni, cari după dreptate ar fi trebuit să reprezinte circumscripțiile nemaghiare și pe cei 40 de deputați din Croația, Maghiarii ar fi rămas în pralamentul din Pesta numai cu o majoritate de 5 voturi (229 contra 224). Dacă aceasta nu s'a

1) Concesiunea guvernului în chestia școlară. Românul din Arad Nr. 39 din 1914.

intâmplat niciodată, cauza e că circumscripțiile nemaghiare din Ungaria, în cele mai multe cazuri, au fost împiedecate prin cele mai brutale mijloace ale potestației civile, prin teroare și corupțiune, întru exercitarea liberă a celui mai cardinal drept constituțional¹⁾.

Pe această linie de intransigență românească a stat necontent dl. Ion Lupaș, având, în 1918, fericirea de a exclama mult doritele cuvinte «toți împreună», și de a primi în 1919 în mijlocul poporenilor săi din frumoasa Săliște, vizita Craiului nou, Craiului mândru, moștenitorul tronului, viitorul Carol II.

Continuându-și și după războiu lupta cu istorici maghiari și cu toți acei cari contestă legitimitatea Statului Românesc în actualele sale cuprinsuri geografice,²⁾ dl. Lupaș scrie — în prefața la cartea despre *Istoria Unirii Românilor*³⁾ următoarele, stabilind adevăratele temeieri ale României-Mari. «Unirea națională politică dela anul 1918 nu se cuvine să fie înfățișată, nici măcar în parte, ca *un dar*, coborât asupra neamului românesc din încrederea și din simpatia lumii civilizate, nici ca o alcătuire intâmplătoare, răsărită din greșelile dușmanilor de veacuri. Chiar dacă asemenea greșeli nu s'ar fi săvârșit niciodată asupra Românilor subjugăți dealungul veacurilor de stăpânirea ungurească, austriacă sau rusească, stăpânirile acestea nedrepte ar fi trebuit să se deșumfle și micșoreze îndată ce dreptul tuturor popoarelor de a-și croi soarta după buna lor pr'cepere a isbutit a se înălța treapta de putere hotărâtoare în noua întocmire a așezământului de pace europeană».

II.

Acest mare și entuziast luptător transilvan s'a născut în Săliștea sibiană, una din cele mai frumoase și mai vestite comune ale Transilvaniei — elegantul și atât de românescul ei port fiind cunoscut în toate regiunile locuite de Români, și chiar și peste hotarele țării, leagăn mândru al atâtor fruntași trasilvani — la 9 August 1880.

Numele mai vechiu al familiei sale era *Lupăeș*⁴⁾ și a fost

¹⁾ Teroare și corupțiune. *Românul* Nr. 50 din 1914.

²⁾ Articol scris înainte de arbit. ajul dela Viena

³⁾ *Istoria Unirii Românilor*. Editura Fundației Principele Carol

⁴⁾ H. Teculescu : *Figuri culturale*. În ziarul *Țara Noastră* Nr. 158 din 1938

purtat cu mulă vrednicie de un lung șir de țărani frunțași, unul dintre ei, Toma Lupaș, bunicul viitorului ministru al Cultelor, fiind epitrop al bisericii celei mari din Săliște.

Rămânând fără tatăl care purta același nume ca și bunicul epitrop, copilul Ion Lupaș a fost crescut cu multă cucernicie de către mama sa Maria Popa-Comaniciu. (Trăește și astăzi).

Școala primară a făcut-o în comuna natală iar liceul, până la clasa VII, la Sibiu unde a fost coleg cu feciorul popii ortodox din Rășinari, Octavian Goga, împreună cu care, în urma injuriilor aduse elevilor români de către profesorul Tompa Arpád, pleacă în 1899 la liceul românesc din Brașov¹⁾, unde ia și bacalauriatul. La Brașov, sub farmecul înălțător al lecțiilor ținute de către un Virgil Onișiu sau Vasile Goldiș, adevărați educatori naționali, mintea, bogat înzestrată, a tânărului săliștean, se desvoltă pe făgașul celei mai ferme orientări românești. Gândurile sale încep să rodească. Este atras îndeosebi de istorie. La Societatea de lectură a elevilor comunicările și dizertațiile elevului Ion Lupaș, alături de versurile lui Octavian Goga, sunt adevărate surprize. Deși venit de la un liceu unguresc, în care nu putea fi vorba de vreo inițiere în cultura și istoria românească, totuși, după câteva luni de grele opintiri, «el — după cum mărturisește unul din foștii săi colegi, săliștean și el — cuceri și aci primul loc și la «matură», în Iunie 1900, fu sărbătorit ca un adevărat învingător»²⁾.

În toamna aceluiaș an se înscrie la Facultatea de Litere din Buda-Pesta. Din prima clipă e printre frunțașii studențimii și aprig apărător al demnității și al drepturilor românești. În anul 1902 îl găsim printre întemeietorii și colaboratorii *Lucafărului* — revistă de care dl. N. Iorga spunea că era «pe pământul ne-liber un simbol al unității românești»³⁾ — alături de A. P. Bănuț, ctitorul desinteresat al revistei, O. Goga, Al. Ciura, Ion Montani, Ion Lăpădatu, Dionisie Stoica, Vasile E. Moldovan, Sebasteian Stanca și George Zărie. În primul număr al *Lucafărului* începe publicarea unui temeinic studiu despre *Femeile în istorie*, studiu din care se intrevedeau toate marile posibilități ale viitorului istoric transilvan. Le altfel dl. Lupaș a

¹⁾ Vezi însemnările unui trecător de O. Goga pag. 39

²⁾ O. Ghibu: Amintiri despre Ion Lupaș. Soc. de Măine Nr. 13 1926

³⁾ Istoria literaturii române pag. 78

fost istoricul revistei *Luceafărul*, fiindcă, scrie dl. O. C. Tăslăuanu, redactorul și conducătorul revistei după retragerea d-lui Bănuț, «de câteori revista avea nevoie de un articol privitor la trecutul din Ardeal, mă adresam lui și întodeauna era gata să-l scrie spre mulțumirea noastră și a cititorilor»¹⁾)

Colaborează în acelaș timp la *Tribuna*, și *Telegraful Român*.

În 1904 își luă doctoratul —magna cum laude— cu o teză asupra istoriei religioase a Românilor ardeleni în veacul al XVIII-lea. Un adevărat noroc a făcuta poi ca, în anul următor, în loc să se ducă profesor la gimnaziul din Brad, unde fusese numit, să pornească pe drumul Berlinului, împreună cu Octavian Goga, în urma unei burse primite dela societatea *Transilvania* din București, putându-și astfel desăvârși studiile și pregătirea istorică. La Berlin a fost elev al celebrului profesor A. Harnack. O călătorie prin Italia, în primăvara anului 1905, în tovărășia aceluiaș coleg, a contribuit și mai mult la această temeinică desăvârșire.

În acelaș an e numit profesor la Seminarul ortodox din Sibiu.

Leția de deschiderea cursurilor fiind închinată *Originii Românilor*, publicându-se apoi, parțial, în *Telegraful*, trezește un atât de mare interes în Sibiu și are ecouri atât de îndepărtate, încât mitropolitul Ion Mețianu, alarmat de ipoteza unui conflict cu guvernul dela Buda-Pesta, conflict care ar fi putut avea consecințe dăunătoare asupra Seminarului, se vede nevoit a interveni pentru a interzice continuarea ei în gazeta mitropoliei. Profesoratul d-lui Lupaș la Sibiu a însemnat una din cele mai luminoase pagini din istoria școlii ortodoxe ardeleni. Dl. Silviu Dragomir, urmașul său la catedră, scrie următoarele despre această epocă din viața actualului profesor universitar dela Cluj: »In cei cinci ani de activitate dăscălească (Ion Lupaș) isbutise a creia într'adevăr o catedră de istorie românească. Căci deși catedrei sale dela seminar i se zicea »de istoria bisericii românești«, tânărul profesor știa să ducă firul expunerii și dincolo de limitele vieții bisericești, pentru a încadra unica manifestație de viață organizată a Românilor ardeleni în ritmul larg al istoriei românești»¹⁾.

¹⁾ Amintiri dela Luceafărul pag. 54

¹⁾ Soc. de Măine Nr. 13 din 1926

Avântatul profesor nu se mulțumea însă numai cu cercetarea trecutului nostru istoric, ci, conștient de destinele neamului românesc, urmărea cu neadormit interes toate acțiunile politice de maghiarizare. Impotriva acestei politici, care, țintind distrugerea noastră, urmărea să ne desmoralizeze și în acelaș timp să-și scuze în fața lumii civilizate infamiile și fără-de-legile prin lucrări de genul amintit al lui Jancso Benedek, se ridica el în 1907 cu acel *Paralelism istoric* pe care mitropolitul Mețianu se temea să-l tipărească în tiparnița mitropolitană, învoindu-se să fie tipărită numai după ce dl. Onisifor Ghibu a obținut din partea tipografiei lui D. Birăuțiu dela Buda-Pesta autorizația de a pune numele acestei tipografii pe coperta cutezătoarei broșuri.

În tot acest timp se ocupă însă cu nesfârșită iubire și de educația țăranimii, din sânul căreia se ridicase și el, scriind în revista *Țara noastră*, întemeiată la Sibiu în 1907 de Octavian Goga, o serie de articole menite să evedențeze adevăratele nevoi ale educației poporului.

Intr'unul din aceste articole cerea dl. Ion Lupaș ca știința »să fie coborâtă pe înțelesul tuturor«, pentru ca toți să se poată înalța către ea, iar în altul amintea conducătorilor Români nevoia imperioasă de a jertfi »totul pentru școală«. «Luminează-te, luminează-te», îndemna țăranimea fiul Săliștei la Paștile din 1907, iar băncilor le cerea să nu mai spolieze poporul și, pe lângă sprijinirea școlilor »să asigure—deziderat actual și astăzi—o sumă mai mare pentru ajutorarea celor ce scriu cu tiparul și luminează poporul sau pentru răsplătirea acelor cari, mergând în mijlocul poporului îi dau prin grai viu sfaturi economice și îndrumări românești«¹⁾.

Unul din seria aceasta de articole, *Toate plugurile umbliă*, i-a deschis și porțile Seghedinului. Plecarea d-lui Ion Lupaș din Săliște la Seghedin, petrecut la gară cu mare alai de către sălișteni, e evocată cu multă duiosie de către dl. O. Ghibu, din mărturisirile căruia aflăm că la această manifestație de înflăcărată solidaritate românească a asistat și publicistul și sociologul maghiar Jászai Oszkár, care, impresionat de cele văzute, nu s'a sfiit să declare d-lui Ghibu că statul unguresc, în loc de un singur agitator care a fost Lupaș «a făcut sute, căc;

¹⁾ *Țara noastră* N-rii 1, 2, 17, 44 din 1907

toți aceștia care l-ați petrecut la gară și ați manifestat astfel pentru el, sunteți la fel de mari agitatori ca și el»; iar în continuare: manifestația dela gară este foarte elocventă pentru mine și desigur că din gazetele dela Pesta n'aș fi putut să-mi dau niciodată seama de valoarea ei din punct de vedere sociologic și politic¹⁾.

O bună parte din viața și opera sa a închinat-o profesorul Lupaș bisericii ortodoxe din Transilvania, nu numai ca istoric neîntrecut al zilelor ei de luptă, de umilință, și grandoare — fără a se lăsa totuș răpit de subiectivismul confesional — ci fiind însuși slujitor al altarului, preot, protopop al Săliștei, timp de peste un deceniu, (1909—1919), fiind totodată, și inspector al școlilor ortodoxe.

Protopopul Ion Lupaș — scrie dl Ghibu — a dat viață, în condiții în adevăr superioare, amvonului care are așa de puțini servitori pricepuți la noi. Predicile lui la fel de atrăgătoare și de instructive și pentru țărani, ca și pentru intelectuali, fac parte din cea mai bună literatură omiletică românească. — Emancipându-se de sub simplitatea vechilor cazanii și de sub frazeologia noii predici goale de conținut, Lupaș isbuti să trateze pe înțelesul tuturor și într'o formă limpede și frumoasă, problemele sociale actuale din viața ascultătorilor, dând astfel prilejul ca cuvântul lui să nu încante numai urechea și să nu mângâie numai sufletul, ci să pue în mișcare și voința celor către care se adresa, Și ca duhovnic, și ca slujitor la altar, Lupaș puse în uimire pe cei l-au privit la început cu scepticism».

Nici ca preot Ion Lupaș nu și-a uitat de îndatoririle sale de om de condeiu, și astfel îl vedem colaborând dela Săliște la diferite gazete și reviste, dintre cari ne mărginim a aminti următoarele: *Telegraful Român, Tribuna, Românul, Neamul Românesc, Luceafărul, Țara noastră, Transilvania, Convorbiri literare, Viața Românească, Junimea Literară* etc., dovădind mari și alese însușiri de gazetar și de istoric. Am evidențiat la începutul acestui articol câteva din loviturile și din atacurile date prin presă de d-sa împotriva politicii și culturii maghiare. Din ele, și din altele pe cari spațiul ne împiedică de a le mai cita, se desprinde clar figura unui temerar gazetar

¹⁾ Soc. de Măine Nr. 13 din 1926

și a unui neobosit luptător pentru dreptatea neamului său. Chiar și într-o pleiadă cu atât de străluciți gazetari cum avea pe atunci Transilvania, în frunte cu Octavian Goga, și cari se manifestau cu deosebire prin cele două gazete celebre ale vremii, *Tribuna* și *Românul*, scrisul gazetăresc al părintelui Lupaș întemeiează pe o înaltă concepție istorică și pe o vie credință națională, isbutea să se înalțe pe cele mai înalte culmi ale scrisului gazetăresc. Articolele sale aveau un adânc și îndepărtat ecou în sufletele cetitorilor, și constituiau tot atâtea biciuri și demascări ale unui regim de dureroasă opresiune. «In toată această vreme de risipiri de energii — scrie Octavian Goga — care se anunța ca preludiul desrobirilor viitoare, tu ai fost din cei puțini, din cei buni și curați, prin al căror suflet se concretiza năzuința spre mai bine a unui popor»¹⁾.

Gazetarul Lupaș scria cu aceeași consecvență și însuflețire și articolul de gând înalt, de cercetare savantă, pentru reviste și pentru gazetele destinate intelectualilor, după cum scria și pentru cititorii satelor în gazetele pentru popor. Dar scrisul său gazetăresc, pe lângă semnificația culturală și politică, a avut și o viguroasă semnificație etică, fiindcă — după cum scrie un reputat ziarist tranșilvan, dl. Ion Clopoțel²⁾ — a contribuit «la sporirea simțului de curaj și demnitate. Atât de mari erau prea adesea ademenirile asupra cetitorilor, încât inimile slabe de înger puteau fi ușor coruptibile: pentru a nu capitula nimeni, a nu abdica delă crezul politic și social al democrației românești ardeleni, cuvântul semnat ori nesemnat — tradiția anonimatului era în floare pe atunci — al d-lui Lupaș a fost o îmbărbătare. — Biograful mitropolitului Șaguna era indicat a face avertismentele la vreme, a încuraja voințele, a oțeli caracterele».

Paralel cu această activitate bisericească și gazetărească, părintele Lupaș a dat apoi la iveală o serie de migăloase și temeinice lucrări istorice: *Un capitol din istoria ziaristicii românești ardeleni*, Sibiu 1906, *Despre începutul neamului nostru românesc*, Biblioteca populară a Asociațiunii, *Contele Ștefan Székényi și politica de maghiarizare*, Sibiu 1910 *Vișa unei mame credincioase*. (mama lui Șaguna) București 1910

¹⁾ Soc. de Măine Nr. cit.

²⁾ Soc. de Măine Nr. cit.

Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la curtea din Viena în anul 1792, București 1912, *Temeliile trecutului nostru*, Sibiu 1912, *Principele ardelean A. Barcsai și mitropolitul Sava Brancovici*, în *Analele Academiei Române* 1913, *Gheorghe Barițiu*, Sibiu 1913, *Episcopul Vasile Moga și Gheorghe Lazar*, *Analele Academiei* 1913 *Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni (1789—1792)* — cu 84 de acte și documente inedite, culese din arhivele din Viena și Buda-Pesta, Sibiu și Brașov — *Anale* 1915, *Cei 12 peșitori ai episcopiei transilvănene vacante 1796—1810*, Brașov 1916, cari, alături de monumentală și neîntrecută lucrare asupra vieții mitropolitului Șaguna, — aceasta fiind premiată de Academia Română în 1909 — i-au deschis, în 1910, porțile strălucite ale Academiei; în 1910 ca membru corespondent, iar în 1916 ca membru activ în locul lui Ion Micu Moldovan — și, însfârșit, în 1919 porțile Universității din Cluj, fiind numit profesor de Istoria modernă a Românilor.

În tot timpul crâncenului războiu, când atâtea inimi românești sângerau sub drapelele habzburgice, părintele Lupaș, în anii neutralității României, a stat neconținut în mijlocul poporului alinându-i suferințele și îmbărbătându-l pentru ziua izbăvirii. Ba, uneori sub pretextul unor comunicări la Academia Română, trecea munții pentru a se informa asupra situației politice și pentru a aduce astfel acasă cuvântul tainic de încredere și nădejde.

Volumul de cuvântări apărut în 1916 e intitulat atât de mișcător: *Mângăiați poporul*. — Poliției maghiare nu-i putea scăpa însă această activitate a preotului valach, cunoscut și ca îndrăzneț luptător, astfel încât în dimineața zilei de 30 August 1916, Ion Lupaș, escortat de jandarmi, e silit să ia drumul de surghin al Șopronului în satul Rust.

Una din constatările dureroase ale războiului, prin care se invedera și mai mult cum Românii erau mereu puși în bătaia puștilor și tunurilor inamice, e cea consemnată în circulara mitropolitului Mețianu dela 1 Septembrie 1915: „Numa când am aflat — scrie bătrânul mitropolit — cât de puțini dintre ai noștri au și ceva meserie, pe când între ostașii celorlalți compatrioți se găsesc însutit mai mulți meseriași, toți reținuți la lucrarea meseriei lor și prin urmarea scutiți de

a lupta cu arma, — numai atunci am văzut cât de înapoiată suntem noi față de ceilalți compatrioți ai noștri“.

Această circulară i-a servit părintelui Lupaș ca punct de plecare pentru un vibrant articol scris în 1917 (Muncitorii noștri industriali) în care pune problema arzătoare a pătrunderii Românilor în meserii și industrie, cerând — după ce evidențiază toate piedecile puse în trecut pentru a stăvili intrarea elementului românesc în aceste ramuri de activitate și făcând amintire și de îndemnul marelui Șaguna care sfătuisese cu o jumătate de veac înainte, adresându-se poporului: »la meșteșuguri turmă iubită« și după ce prezintă câteva opinii autorizate asupra valorii muncitorilor români, »cari sunt cei mai vrednici de încredere«, — crearea unor așezăminte industriale românești, cari să poată aplica în serviciul lor măcar o parte a acestor muncitori valoroși, va trebui să fie, după încheierea războiului, una din problemele de căpetenie ale vieții noastre economice«¹⁾).

În anul 1918 tipărește cartea de cuvântări funebrele *Căzut-a cununa capului nostru* (Arad) în care sunt înfățișate o serie de emoționante panegirice ale unor personalități fruntașe, printre cari și unul închinat fostului său profesor Virgil Onițiu, trecut la cele eterne în 1915.

Anul 1918 înseamnă însă sfârșitul tuturor suferințelor, realizându-se, după jertfe de veacuri, visul neimplinit al Unirii tuturor Românilor. Dl Ion Lupaș e printre fruntașii politici ai vremii. În Consiliul Dirigent, înființat pentru a conduce provizoriu afacerile Transilvaniei, i-se încredințează secretariatul general al resortului de Culte și Instrucțiune publică. În 1919 îl vedem deputat al Săliștei în primul parlament al României întregite, în 1922 e ales din nou deputat, în 1926—27 e numit ministru al Sănătății în guvernul prezidat de generalul Averescu, iar în 1938, în guvernul Goga, deține ministerul Cultelor și Artelor.

Cea mai rodnică activitate a profesorului universitar dela Cluj se desfășoară însă și în viața publică a României-Mari tot prin cordeii lui scăpărător și harnic, prin glasul care, cu toate că e lipsit de scilpiri retorice și de sonorități insinuante, pornind din inimă, împodobit cu frumoasele giuvaeruri ale cre-

¹⁾ Paralelism istoric 1936 pag. 107.

dinței și ale științei, știe totuși să pătrundă în inimi, și prin contribuția bogată și inepuizabilă pe care o pune în slujba Universității, a Academiei, a Bisericii ortodoxe, a Asociațiunii, a Ligii Antirevizioniste Române, a Frăției Ortodoxe Române, și a altor societăți culturale și naționale.

Continuă astfel să colaboreze la numeroase gazete și reviste, adăugând, la cele vechi, *Dacia*, *Universul*, *România*, *Biruința*, *Țara noastră*, *Societatea de Mâine*, la aceasta din urmă având și un însemnat rol în conducere, *Revista generală a învățământului*, *Biserica Ortodoxă Română* etc. dându-și obolul său prețios la opera de clădire a României noi. Din articolele acestea, și din unele publicate înainte de Unire, mărturii ale unor vremuri de luptă și de sbucium unele, îndrumări imperioase și fericite altele, a întocmit apoi în 1936 volumul intitulat atât de sugestiv și de evocator *Paralelism istoric*, în fruntea căruia se află *Paralelismul* care i-a deschis pe vremuri porțile Seghedinului, și tot în acelaș an cartea de *Probleme școlare* — critici și sugestii). — În cartea aceasta, pe care o recomandăm tuturor celor ce se ocupă de rosturile învățământului nostru de toate gradele, se găsesc foarte intemeiate critici și foarte interesante sugestii cu privire la problema baccalaureatului, a manualelor didactice, a predării învățământului istoric în școala secundară, asupra învățământului religios și a altor probleme cari în cursul anilor au preocupat statul și pe oamenii noștri de școală, precum și pregnante și indiușetoare pagini asupra bătrânului liceu Andrei Șaguna dela Brașov și asupra foștilor lui elevi. Tot în această carte reliefează dl. Lupaș personalitatea viguroasă a lui Ion Popescu, intemeietorul pedagogiei herbartiene la Români, și a lui Visarion Romanu ctitorul băncii *Albina*, ajuns «din dascăl mare organizator financiar».

Paralel cu această activitate își continuă însă și cercetările istorice. În 1918 apare la Sibiu *Istoria bisericească a Românilor ardeleni*, în 1920 apare discursul său de recepție ținut la Academie asupra vieții lui *Nicolae Popea și Ioan Micu Moldovanu*, în 1921 publică la Cluj *Factorii istorici ai vieții naționale-românești*, în acelaș an tipărește și manualul de *Istoria Românilor*, unul din cele mai bune manuale ale învăț-

1) București. Cugetarea 1936.

mântului nostru secundar, ajuns până acum la a patrusprezecea ediție, și alte lucrări istorice. În 1925 dă publicității un întins studiu despre *Activitatea ziaristică a lui Andrei Mureșanu*, iar în 1926 o serie de bogate *Contribuțiuni la istoria ziaristicii românești ardelenne*. În 1928 publică, punând bazele bibliotecii istorice a Asociațiunii, *Epocile principale în istoria Românilor, Lecturi din izvoarele istoriei române* (Cluj) *Studii, conferințe și comunicări istorice* (București); în anul 1933 dă la iveală *Cronicari și istorici români din Transilvania* (Craiova) 2 volume, în 1934, tot în biblioteca Asociațiunii, un documentat studiu despre *Răscoala țăranilor din Transilvania la anul 1784*, iar în anul 1937, publică *Istoria Unirii Românilor*.

În afară de aceste lucrări, împreună cu dl. profesor Al. Lapedatu, a editat până acum opt *Anuare ale Institutului de Istorie Națională*, — institut fondat, pe temeiurile prezentate de cei doi profesori de istoria Românilor ai Universității clujene, de regele Ferdinand I la 1 Februarie 1920, cu ocazia deschiderii oficiale a acestei Universități.

Aceste anuare, la care au colaborat serii întregi de profesori și studenți, sunt unele din cele mai prețioase izvoare asupra istoriei Transilvaniei și a neamului românesc de pretutindeni.

Alături de aceste lucrări, menționate numai din fuga condeiului, trebuie să adăugăm apoi nenumăratele studii și comunicări rostite dela tribuna Academiei, d-sa fiind unul din cei mai harnici academicieni, conferințele și cuvântările rostite prin aproape toate orașele Transilvaniei la diferite congrese culturale și bisericești, precum și numeroase contribuții și puneri la punct publicate în limbi streine pentru combaterea propagandei revizioniste maghiare.

Numărul volumelor publicate de dl profesor Lupaș se ridică la peste 70.

Aceasta dovedește, odată mai mult, că o însușire a spiritelor alese este și hărnicia, pasiunea creatoare, stăruința. Activitatea dlui Lupaș o dovedește cu prisosință.

* * *

Iată temeiurile pe cari se sprijină Universitatea și intelectualii Transilvaniei, atunci când, peste puțin timp, vor sâr-

bători pe luptătorul și cărturarul care din mila lui Dumnezeu a împlinit șazeci de ani.

La această sărbătoare își vor aduce prinosul lor de recunoștință toate instituțiile și societățile culturale și religioase de dincolo și de dincoace de Munți, cărora, de patru decenii, dl. Ion Lupaș le-a adus întreagă ofranda sufletului și a munci sale, iar colegii, admiratorii și elevii săi din capitala Daciei-Superioare—pentru a da sărbătoririi și un înalt caracter științific—vor tipări cu acest prilej un volum omagial care va cuprinde, într'o bogată prezentare, întreagă viața și opera sărbătoritului.

Din culmea celor șazeci de ani, dl. Ion Lupaș poate privi în urmă cu o deplin justificată mândrie. În d-sa s'a concretizat din belșug acel spirit transilvan de luptă și de jertfă, care scria și lupta având todeauna în față codul procurorului maghiar, credința neprihănită în îndurarea și ocrotirea lui Dumnezeu, credința în puterea și dreptatea neamului, dragostea pentru poporul de jos, dârzenia și elanul, și mai presus de toate conștiința unei mari misiuni culturale și naționale. D-sa și-a îndeplinit-o cu religiozitate.

Credem că nu greșim socotind pe dl. Lupaș drept un om fericit, tot așa după cum nici d-sa nu greșea socotindu-l la fel pe marele Șaguna, fiindcă, după gândul lui Goethe »fericit e omul care în anii bătrâneții își vede realizările pentru care a luptat în tinerețe«, Dl. Lupaș e unul dintre acești oameni¹⁾.

Din închisoare dela Seghedin și din surghiunul dela Șoproon, dus pentru a ispăși îndrăsneala de a crede în reînvierea și în dreptatea neamului românesc, a ajuns în parlamentele și în guvernele României—Mari, României vizate. Ceeace la Seminarul ortodox din Sibiu trebuia să predice cu atâta grije—pentru a nu indispune nici măcar pe ai noștri—a avut apoi posibilitatea de a predica, neturburat de nimeni, dela catedra universității românești din Cluj. Cel care scrie aceste rânduri a avut, deși târziu, norocul de a asculta lecțiile de istorie românească ale dlui Lupaș, rămânând, ca și toți cei cari au trecut prin fața catedrei sale, fermecat de frumusețea acestor lecții, în care, dacă nu găsești cuvântul meșteșugit rostit, fraze făcute să impresioneze, retoricismul căutat, găsești însă întodeauna concepția

¹⁾ Arbitrajul dela Viena a dat o dureroasă desmințire afirmației de mai sus.

adâncă a istoriei, informația largă și viguros controlată,—dl. Lupaș fiind la curent cu aproape tot ce se scrie în domeniul său, în aproape toate limbile Europei,—însuflețirea pentru studiu și, dedesuptul tuturor, jarul care face ca lecțiile sale să pătrundă adânc în inimele studenților, sădindu-le în cugete dorința de a fi și ei, la rândul lor, tot atâția luptători pentru idealurile eterne ale națiunii române.

Institutul de Istorie Națională, creat de d-sa împreună cu dl. Al. Lapedatu, este unul din cele mai frumoase daruri pe cari le-a primit după unire Capitala Transilvaniei¹⁾. Activitatea științifică ce se desfășoară în acest institut — pe al cărui drum d-sa poate fi văzut zilnic ca odinioară Pericle pe al său — sub supravegherea acestor erudiți, e una dintre cele mai rodnice, iar elevii formați în jurul Institutului de istorie sunt adevărate speranțe, și unii — cei mai vechi — și realități consacrate, ale studiilor de istorie românească.

Reputația d-sale de istoric și om de știință e cunoscută temeinic și peste hotarele țării, și a fost o mândrie românească faptul că anul trecut d-sa a fost invitat să țină câteva conferințe istorice în Germania — marele savant mergând acum pe urmele tânărului student de odinioară.

Nu noi vom judeca —acum— valoarea științifică a profesorului nostru.

Contribuția d-sale la cunoașterea oamenilor și a fenomenelor istorice din trecut va întâlni-o însă oricine se va interesa de istoria Transilvaniei, oricine va cerceta analele Academiei Române dela intrarea d-sale în acest înalt așezământ, tot așa după cum va întâlni-o, pe planul contemporaneității, sub forma îndemnului înțelept și a muncii devotate și rodnice, oricine va cerceta istoria presei transilvane din ultimele patru decenii, lucrările consiliului Național Bisericesc, a Sf. Sinod, a Sf. Mitropolii a Sibiului și a Episcopiei Clujului, Vadului și Feleacului — dl. Lupaș fiind unul din stâlpii ortodoxiei transilvane — oricine va urmări și va judeca adunările generale ale Asociațiunii și opera culturală și națională săvârșită de această

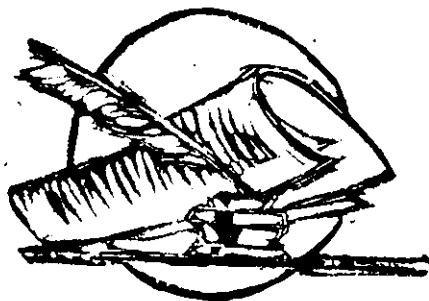
¹⁾ A căzut și el acum pradă în mâinile vremelniceilor ocupanți.

bătrână societate, oricine va merge pe urmele Frăției Ortodoxe Române, a Ligii Antirevizioniste Române, precum și a atâtor alte instituții și societăți românești.

Pretutindeni d-sa a fost printre cei dintâi.

Posteritatea nu-i va da alt loc.

Vasile Netea

INVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR DIN JUDEȚUL ARAD ÎNTRE ANII 1889 ȘI 1910.

Mai demult am început să adun material documentar privitor la învățământul primar din județul Arad și mai cu deosebire privitor la școlile primare românești din județ, dar fiindcă n'am terminat încă această documentare, n'am dat publicității până acum nimic din cele aflate.

Evenimentele dureroase, cari ne-au atins și cari s'au precipitat atât de mult, mă îndeamnă însă să public câte ceva din materialul adunat, mai ales ca dovadă că teritoriul acesta a fost, este și va fi pururea românesc.

Asupra românității acestui teritor ne informează una din lucrările statistice din veacul al XVIII-lea. Această lucrare are titlul următor: »Compendium Hungariae Geographicum Editio tertia auctior et correctior 1777 de Matthiae Bell«. La pct. 2 § III. pag. 245 a acestei lucrări, amintind despre județul Arad se spune: »*Qui regionem inhabitant, Walachi sunt, et Rasciani, bellis potissimum cirlibus, de Hungaria optime meriti. His, et Hungari Germanique accesserunt, ultra modum tamen infrequentes. Accesserunt praetera Armenii ex Transilvania huc acciti. Numerat Comitatus hic, cum Zaradiensi, quos nonnulli coniungunt, pagos 167, opida 16.* (Cei ce locuiesc regiunea, sunt Valahi și Rați (Sârbi), cari — mai ales în războaiele civile — și-au câștigat foarte bune merite față de Ungaria. La aceștia se adaugă Ungurii și Germanii, totuși peste măsură nenumeroși (puțini). Se mai adaugă afară de aceia Armenii, aduși aci din Transilvania. Acest comitat (județ) cu Zarandul împreună, pe care unii le unesc, numără 167 sate, 16 orașele).

Superioritatea numerică a elementului românesc din acest județ mai este recunoscută și în lucrarea »*Neueste statistisch — geographische Beschreibung des Königreichs Ungarn...* Leipzig, Wigand'sche Verlag 1834.« La pag. 434 a acestei lucrări se spune despre naționalitățile cari ocupă teritoriul județului Arad: »*Fünf Nationen bewohnen das Arader Comit*

in diesem Verhältniss: Ungarn wohnen in 11 Ortschaften; Walachen in 169 kleinen Ortschaften; Deutsche in 8; Slovaken in mehreren; Serbler in 1. (Cinci națiuni locuiesc comitatul Arad, în proporția aceasta: Unguri locuiesc în 11 localități; Valachi în 169 localități mici; Germani în 8; Slovaci în mai multe; Sârbi în 1).

În fine, tot întru susținerea acestei teze îmi permit să citez din volumul I al *Lexiconului Révai »Arad«* următoarele: *»Populația județului Arad crește destul de repede... Ca limbă maternă, între locuitori sunt 71.894 Maghiari (21,8%), 34.505 Germani (10,5%), 5.306 Slovaci și 214.250 Valahi (65%), elementul valah este redus în câțva (la 1890 era 66,7%)«.*

Din citatele de până aci rezultă că atât în veacul al XVIII-lea, cât și în al XIX-lea și chiar la începutul veacului al XX-lea, elementul cel mai numeros care popula teritoriul județului Arad, era cel românesc. Românii locuiau 169 comune din cele 189 câte aparțineau județului Arad, deci trebuia să fie în preponderență, cu toatecă »este redus în câțva«.

Despre felul în care s'a făcut »reducerea elementului valah« voi vorbi în altă parte.

Mă opresc de a mai cita și alți autori, fiind convins că afirmațiile de mai sus, împreună cu alte date statistice publicate de oameni mai competenți în materie de istorie, precum și dovezile ce vor urma, vor fi destul de concludente pentru ca să întărească afirmația că acest pământ a fost românesc. Acelora cari și după acestea vor trage la îndoială românitatea acestui județ, le recomandăm să străbată județul Arad în lung și lat ca să se poată convinge »de visu« că marea majoritate a locuitorilor acestui județ o formează Românii cari, deși au trăit în împrejurări nefavorabile și au avut parte de o soartă vitregă, și-au putut păstra nobleța sufletească, datorită poate, tocmai suferințelor de cari au avut parte în cursul veacurilor.

Cine vrea să cunoască la fața locului pe poporul român și este cercetător obiectiv, va mai putea constata că și Românii sunt tot atât de mult iubitori de cultură și progres ca și alte popoare. Deosebirea rezidă doar în aceea că, până când alte popoare s'au putut desvolta în libertate, poporul nostru a zăcut în iobăgie, neavând libertatea să învețe, să se cultive.

Ba mai mult. Iobăgia îndelungată a cauzat »ericarea spiritului național al poporului român«, cum spune și autorul lucrării citate și editată în Leipzig la anul 1834. Tot acest autor adaugă însă la pag. 50 a lucrării sale: *Walachen, die sich durch die Wissenschaften ausgebildet und ihre Sitten gemildert haben, haben bewiesen, dass der Walache so gut, wie jede andere Nation, sich zur höheren Stufe der Menschheit erheben könne*. (Valahii, cari s'au format prin științe și și-au îndulcit obiceiurile, au dovedit că Valahul se poate înălța la un grad mai înalt al omenirii tot așa de bine ca ori care altă națiune). În urmare, ceea ce îi trebuia Românilui ca să câștige cultura necesară și să se poată înălța »la un grad mai înalt al omenirii« era să i se dea posibilitatea de a urma la școală.

Dar dacă iobăgia îl făcea pe Român să depindă economic de proprietarul de pământ, tot stării de iobăgie i s'a datorat și retrogradarea culturală a poporului nostru. Se vedește afirmațiunea aceasta cu ordinul No. 381/1792 al Consiliului Locotenențial Regal, trimis județului Arad, în care vorbindu-se de școalele sătești *ortodoxe*, se spune, că proprietarii de pământ, cu toate că sunt îndemnați de către regele țării, nu voesc să dea ajutor la înființarea și dotarea unor asemenea școale cu toate că și-au luat angajamente scrise, semnând și contracte.

Cu toată nepăsarea dovedită de către proprietarii de pământ față de școalele românești ele au existat, iar numărul Țva dovedi odată mai mult că majoritatea locuitorilor acestui județ au format-o Români.

Datele cari urmează și cari privesc starea învățământului primar din județul Arad în anii 1889 și 1910 le-am luat din lucrările următoare: »*Aradváros tanügyi története Aradmegyeye* (Istoria învățământului din orașul Arad, județul Arad) de Némethy Carol« și editată în Arad la 1890, precum și din *Aradvármegyeye és Arad sz. kir. város népoktatásügye* (Problema învățământului primar din județul și municipiul Arad) de Kéherer Carol«, editată în Arad, în anul 1910.

Luând ca bază de plecare tabloul publicat la pag. 24 vol. II al lucrării lui Némethy, constatăm că în anul 1889 aparțineau județului Arad 219 comune. Pentru ca datele publi-

cate mai jos să poată fi comparate mai ușor cu acelea cari reflectează starea de azi a învățământului primar și cari vor fi publicate mai târziu, m'am văzut nevoit să elimin din tablou datele privitoare la comunele: Almás-Kamarás, Elek, M. Bodzás, Nagy-Kamarás și Talpos care nu aparțin județului nostru. Astfel pe teritoriul județului se mai află azi un număr de 214 comune din acelea ce au aparținut și în trecut județului.

Din numărul celor 214 comune în 193 funcționau școli primare, iar în 21 comune nu exista școală, deși chiar eu îmi amintesc de edificiul școlar din comuna Cuiăș. Deci, deși multe din aceste comune aveau poate edificii școlare, în ele nu funcționa școala. Cauzele le vom cunoaște mai târziu.

Iată și comunele fără școală: *Brusturesc, Cociuba, Cristești, Cuiăș, Dulcele, Groși-Hălmașiu, Inovești, Leasa, Lescioara, Mermesti, Obârșia, Ocișor, Poiana, Poenari, Răstoci, Sârbi, Tisa, Tohești, Termure, Vinești, și Vosdoci.*

Cei ce cunosc cât de puțin geografia județului își pot da seama că numai comunele cu populație curat românească au fost lăsate fără școală. De altfel chiar numirea curat românească a acestor comune, întrebuintată în anul 1889 și ca numire oficială face dovada românității teritoriului acestuia din județul Arad.

Socotind procentajul comunelor cu și fără școală în acest județ aflăm că în anul 1889

aveau școală primară 90,18% din totalul comunelor și nu aveau școală primară 9,82%.

Datele statistice asupra învățământului primar, publicate la pag. 264—276 a lucrării lui Kehrer arată că în anul 1910 numai 180 comune din cele 214 ale județului Arad aveau școli primare, fiind astfel lipsite de focarul dător de cultură 34 comune. Exprimare și datele acestea în procente în anul 1910 era școală primară în 84,11% din totalul comunelor din județ și nu aveau școală primară 15,89% din numărul total al comunelor.

Ținând seamă de împrejurarea că din cele 21 comune lipsite de școală în anul 1889 în comuna Sârbi luase ființă o școală primară confesională ortodoxă română, deci rămăseseră numai 20 fără școală, până în 1910, sporul de 15 comune lip-

site de școală denotă imposibilitatea de a progresa în cultură, creată pentru populația locuitoare a acestora.

Am arătat mai înainte că cele 21 comune în cari nu se găsea un locaș unde să se adune fiii neamului nostru ca să se împărtășească și ei de binefacerea luminii învățaturii. Comunele, cari au sporit numărul celor lipsite de școală la 1910 au fost și ele locuite de Români. Acestea au fost: *Baltele, Budești, Guravăii, Hălăliș, Ignești, Minișel, Mădrigești, Milova, Monoriștea, Mustești, Slatina de Mureș, Seliște, Stejar, Târnovița și Văsoaia.*

Iată politica culturală urmărită cu multă râvnă de stăpânirea statului care era considerat de către autorul lucrării citate, apărută la Leipzig în 1834, după cum urmează: »*Ungarns Einwohner sind ein beispiellooses Gemisch von vielen Nationen: denn vielleicht giebt es an der ganzen Erde kein Land von dieser Grösse, wo so viele Nationen und Sprachen wären, als in Ungarn. (Locuitorii Ungariei sunt un amestec fără exemplu de multe națiuni: căci poate nu se află pe întreg pământul de mărimea aceasta, unde să fie atâtea națiuni și limbi, ca și în Ungaria)*«.1)

Ei bine stăpânitorii își propuseseră să facă să dispară poliglotismul. Mijlocul cel mai nimerit era închiderea focarelor de cultură românească sau de altă naționalitate și lăsarea elementelor nemaghiare într'o stare de inferioritate culturală spre a-i putea stăpâni și conduce mai ușor. Această dovadă ne vor servi-o și datele ce urmează. Astfel în anul 1889 funcționau în județul nostru

Școale primare de stat	3 adecă	0,98	procente
„ „ comunale	20	„	6,56
„ „ ort. rom.	199	„	65,27
„ „ gr. cat. rom.	11	„	3,60
„ „ rom. cat.	37	„	12,13
„ „ reformate	23	„	7,54
„ „ evanghelice	3	„	0,98
„ „ ort. sârbe	1	„	0,33
„ „ izraelite	6	„	1,96
„ „ fundaționale	2	„	0,65

Total 305 școale 100 procente.

1) Op, Citat pag, 46 III,

Din prezentarea acestor date se evidențiază că în tot județul nostru nu funcționau decât abia 3 școli de stat. Alături de acestea și mai ales în comunele în cari urma să câștige teren elementul unguresc prin desnaționalizarea locuitorilor nemaghiari, județul avusese grijă să ia ființă școlile comunale. Numărul acestora încă nu era prea mare, în schimb au avut — după cum vom avea prilejul să vedem, — un rol destul de important, la sprijinirea și întărirea elementului maghiar în părțile unde au funcționat.

Este adevărat că școlilor comunale li s'a și dat o deosebită atențiune de către toate autoritățile statului, județului și comunelor. Pentru ilustrarea acestei afirmații cred că e suficient să citez o parte din deciziunea Tribunalului Arad ca judecătorie Urbarială, No. 5179/1892. Deciziunea a fost dată în procesul ivit între erarul ungar și comuna Baia. În baza acestei deciziuni s'a defalcat din pământul marelui proprietar o întindere de 20 jug. cad., pe seama școlii comunale care urma să se înființeze într'un viitor mai apropiat, mai îndepărtat sau niciodată. Asemenea întinderi, trecute în cartea funduară sub numirea de »Fondul școlii comunale«, au fost desemnate aproape în fiecare comună urbarială.

În cazul comunei Baia însă altceva este curios. Se dă uzufructul acestui pământ, ca și cel al fondurilor comunale din alte comune învecinate, în folosința unei școli comunale înființată într'o comună mai îndepărtată. Iată cum glăsuiește deciziunea amintită :

»...oferă pe seama acestei instituțiuni sociale de o covârșitoare importanță culturală« (aceasta ar fi fost școala comună din Baia, care nici nu luase încă ființă, nici n'a fost înființată vreodată) *»20 jug. cad. pământ... care va fi întrebuințat pentru ajutorarea școlii primare comunale din comuna Săvârșin, cu atât mai vărtos, că această școală, ce stă la înălțimna misiunii sale și este icuită între elemente străine, îndeplinește într'adevăr misiune națională și culturală, iar susținerea ei formează necesitate vitală din punct de vedere politic și este demnă de a fi protejuită de către toți factorii culți și patrioți...«*

Cu tot sprijinul material și moral ce-l acordau guvernan-

ții acestor școli, totuși numărul lor a rămas destul de redus în județul nostru.

Preponderența numerică a școlilor din județ o dă școlile profesionale, căci în afara celor 23 școli comunale și de stat, în județul nostru funcționau 282 școli primare profesionale. Exprimare în procente și cifrele acestea, județul avea

școli de stat	0,98	procente
„ comunale	6,56	„
„ profesionale	92,46	„

Este însă și mai interesant și concludent, faptul, că din numărul total al școlilor profesionale, școlile ortodoxe și greco-catolice, ambele românești reprezintă frumosul procent de 77,2%. O dovadă mai mult că acest județ a fost românesc nu numai după limbă, ci și după lege.

Și tocmai pentru motivul că școlile noastre reprezentau tot atâtea fortărețe susținute pentru conservarea ființei noastre etnice prin întărirea sentimentului național deodată cu răspândirea culturii în straturile largi ale poporului nostru, Ungurii au căutat mijloace mai cu efect pentru, ca să ne lipsească de instituția propagatoare de cultură națională, care a fost școala românească. În ce măsură au reușit în planurile lor o vor dovedi cifrele următoare, luate din lucrarea lui Kehr

Astfel, în anul 1910 funcționau în județul nostru:

Școli de stat	65	adecă	23,90	procente
„ comunale	11	„	4,04	„
„ ort. rom.	146	„	53,68	„
„ gr. cat. rom.	10	„	3,68	„
„ rom. cat.	11	„	4,04	„
„ reformate	13	„	4,78	„
„ evanghelice	3	„	1,10	„
„ ort. sârbe	1	„	0,36	„
„ particulare	3	„	1,10	„
„ domeniile	5	„	1,84	„
„ fundaționale	2	„	0,74	„
„ izraelite	2	„	0,74	„

Total . . . 272 școli 100 procente

Din compararea acestor date cu cele din 1880 se pot trage următoarele concluziuni:

1. Numărul școlilor de stat a sporit dela 3 (0,98%) la

65 (23,9 %), deci rezultă o creștere numerică de 62 școli (22,92 %).

2. Numărul școlilor comunale *scăzut* dela 20 (6,56%) la 11 (4,04 %), din ce se constată o descreștere numerică de 9 școli (2,52 %).

3. Școlile ort. rom. *au scăzut* numericeste dela 199 (65,27%) la 146 (53,68%). Avem o reducere a școlilor cu 53 (11,59 %).

4. Greco-catolicii (uniții) români *au pierdut* în acelaș res-timp 1 școală (0,08%).

5. Rom. catolicilor încă li s'a *reduc școlile* cu 26 (8,09%).

6. Școlile reformate încă *au fost reduse* cu 10 (2,76 %).

7. Școlile izraelite *au fost reduse* cu 4 (0,09 %).

8. *Au sporit* școlile particulare și domeniiale cu 8 (2,94 %).

Nu putem lăsa fără comentarii concluziunile acestea. Este evident că, dintre școlile de toate confesiunile, școlile ortodoxe române prezintă procentul cel mai mare al scăderii. Mai dureros ne-a atins însă pe noi Români faptul că prin reducerea numărului școlilor noastre s'au închis porțile pentru multă vreme alor 19 școli confesionale românești, cari funcționaseră în comune curat românești și aceste comune au rămas fără posibilitate de a se adăpa la izvorul binefăcător al culturii. Ba stăpânitorii au mers mai departe pe drumul încercării de desnaționalizare a celorlalte naționalități conlocuitoare și mai ales a Românilor. În afară de comunele arătate mai sus ca rămase fără școli românești, și-au mai închis porțile și școlile românești din comunele *Baia, Dumbrăvița, Gurahonț și Căpruța*. În acestea însă, precum și în comuna *Stejar*, autoritățile au găsit cu cale să înființeze școli primare de stat. Aceste școli au avut limba de predare maghiară, cu toată populația lor era românească. Și a trebuit să treacă un număr de ani, până când — datorită realizării idealului național, — Români din comunele acestea au putut să-și recâștige fortărețele culturale pierdute, să-și redeschidă școlile românești.

Voiu arăta în altă parte pentru cari motive puteau fi închise școlile nemaghiare. Aci amintesc că cele mai multe școli au fost închise sub regimul legii XXVII din 1907, cunoscută sub numirea »Legea lui Apponyi«.

Este adevărat și trebuie să recunoaștem așa, cum am arătat și în concluziunile de mai sus, că în restimpul dela 1889 și până la anul 1910 a fost redus și numărul școalelor comunale, precum și a celor confesionale romano-catolice, reformate și izraelite. Da, și-au închis porțile și acestea școale. Sistarea lor însă nu s'a făcut niciodată, fiindcă în comunele în cari funcționaseră mai înainte școale confesionale românești și-au început îndată activitatea școlile de stat. În urmăre, în fond nu s'a produs nici-o schimbare. Cel mult că s'a schimbat caracterul școalei și din confesională a devenit de stat. Ba, de cele mai multe ori, noua școală de stat funcționa chiar în localul fostei școale confesionale. Nu se lovea deci în confesiunile românești, ci loviturile le îndurau totdeauna Români.

Dacă voim să căutăm acum, să documentăm, cari școale au înmulțit numărul școalelor de stat atât de mult, încât au ajuns dela 3 la 65, va trebui să arătăm cum s'a distribuit numărul școalelor din județul Arad *după limba de predare* în anul 1889 și care era limba de predare a școalelor în anul 1910. Numai cu ajutorul datelor acestora vom putea fi mai în măsură să arătăm și să facem dovada dârzeniei cu care își apăra Românul din părțile noastre ființa lui etnică, prin apărarea și susținerea acelor instituții cari îi luminau mintea, împărțindu-i cunoștințele în limba lui strămoșească. Și de cele mai adeseori, bietul Român contribuia din greu, din toată sărăcia lui, ca să poată avea mândria să afirme că nu și-a lăsat școala românească și ca să aibă și mângâierea că va putea lăsa neștirbită moștenirea strămoșească: *limba și legea românească*. Este foarte ușor să susții o școală atunci, când știi că tu nu contribui nici la întreținerea aceleia și nici salariul corpului angajat la școală nu ți se va reclama vreodată. Aceasta era situația maghiarilor în Țara Ungurească.

Alta era însă situația Românilor. Dacă voiau să aibă școală, trebuia să și-o zidească, să și-o înzestreze și să plătească și salariul învățătorului. Și toate acestea din darea culturală, o supracotă a impozitului.

Repartizate școalele primare din județul Arad după limba de predare, *aveam în anul 1889*:

210 școale românești, adică	68,87 %
69 școale maghiare	22,62 %
24 „ germane	7,87 %
1 „ slovacă	0,32 %
1 „ sârbă	0,32 %

Total 305 școale 100 procente

Față cu aceste date, în anul 1910 în județul Arad funcționa următorul număr de școale, repartizat după limba de predare :

156 școale românești, adică	58,35 %
115 „ ungurești	42,28 %
1 „ sârbească	0,37 %

Total 272 școale 100 procente

Din compararea acestor date rezultă că, atât în anul 1889 cât și în 1910 școalele românești au dat majoritatea absolută a școalelor primare din județ, cu toate închiderile de școale intervenite în acest interval.

Mai rezultă că în intervalul de timp amintit au dispărut complet școalele primare germane și cea slovacă. Aceste școale n'au fost închise de fapt, ci au fost transformate doar în școale cu limba de predare maghiara, îngroșând rândurile acestora din urmă.

Dacă mai avem în vedere că între anii 1889 și 1910 s'a redus numărul școalelor primare românești dela 210 la 156, dela 100% la 74,29 % și dacă ținem seamă și de împrejurarea că în întreg județul Arad mai aveam 34 comune absolut lipsite de școală și 5 comune în care, cu toatecă nu erau locuite de Unguri funcționau școale primare de stat cu limba de predare ungurească, ne putem face o icoană clară de cauzele cari au contribuit la răspândirea analfabetismului în județul Arad.

De aci și vina ce ni se arunca și care ni se aruncă și azi în față, că poporul român nu este iubitor de cultură, că nu vrea să învețe carte, că e analfabet și câte altele de felul acesta.

Țin să afirm aci că nici una dintre naționalitățile conlocuitoare în județul nostru n'a adus jertfe materiale atât de

grele pentru susținerea și întreținerea școalelor primare, ca și poporul românesc.

Noi Români din acest județ, în partea cea mai mare, am fost oameni cu stare materială slabă. Mai ales cei din Estul județului (plasele Hălmațiu, Sebiș, Târnova și Radna) erau chiar foarte săraci. Și cu toate sarcinile grele cari apăsau asupra umerilor noștri sub formă de impozite și taxe comunale adeseori mult mai mari ca impozitele directe) nu s'au dat îndărăt dela obligația luată de bunăvoie de a contribui la susținerea școlii românești.

Până când celelalte naționalități întărite renunțau la școlile lor confesionale și cereau să li se înființeze școli de stat ca astfel să scape de sarcina materială de a contribui la susținerea școlii, poporul nostru își susținea școala primară chiar și în comunele, în care luase ființă și funcționa școala de stat.

Oare acest gest românesc nu dovedește nimic? Nu mărturisește el că Românii știau să jertfească atunci când era vorbă de existența unei instituții culturale atât de necesară ca școala? Nu dovedește această manifestare a poporului român dorința lui de a se adăpa la izvorul răspânditor de lumină, dacă acest izvor este românesc? Nu arată un spirit de sacrificiu depus pe altarul culturii naționale, spirit de sacrificiu bazat pe un dărz sentiment național? Nu răstoarnă această atitudine a poporului nostru toate afirmațiile calomnioase răspândite tendențios în străinătate? Eu unul cred că da.

Și ca să nu se poată spune că acest spirit de jertfă dovedit de români n'a existat, dau în cele următoare o informație apărută în organul oficial al Ministerului de Instrucțiune ungar, numit »Néptanítók Lapja«, (Ziarul Învățătorilor). În numărul 1 din 1908 a acestui buletin oficial al ministerului amintit a apărut următoarea informațiune pe care o dau în traducere: »Școlile românești în ajutorul de stat. În înțelesul noii legi școlare, autoritățile bisericești românești, au întrebat comunele bisericești că doresc să reflecteze la ajutor dela stat pentru întregirea salariului învățătoresc, ceea ce impune școalelor anumite îndatoriri în privința predării limbii maghiare. După cum anunță Tribuna, dintre 40 comune aparținătoare protopopiatului Timișoara numai două au cerut ajutor de stat, ce-

lelalte treizeci și opt au raportat că — *deși cu sacrificii mari* — au votat învățătorilor întregirea de salar prevăzută în lege și nu reflectează la ajutorul de stat». Iată deci cum înțelegeau Românii să jertfească pentru ca să nu rămână fără școală.

Cu toate sacrificiile aduse am văzut că foarte multe școli românești au fost închise. Cauzele închiderii acelor școli sunt multiple. Unele din aceste cauze au fost recunoscute chiar de către guvernanți. Astfel este cunoscut că între guvernul Tisza și reprezentanții partidului român au fost dese tratative, ca să se asigure și poporului nostru o dezvoltare mai liberă. Rezultatul acestor tratative a fost comunicat Cămelei ungare de către însuși contele Tisza în cuvântarea rostită în ședința din 20 Febr. 1914. Vorbirea aceasta a fost publicată în Sibiu. Este bine să se știe că însuși contele Tisza recunoște, cum se poate vedea din pag. 18 a broșurei amintite, că *cea mai mare parte a chestiilor se referă la lucruri școlare*».

La pag. 32 din aceeași broșură aflăm următoarea declarație guvernamentală, făcută în legătură cu situația școlilor primare confesionale românești: »La școlile populare confesionale, *guvernul se va reține de la orice procedură, care fără cauză și fără trebuință periclitează existența școlilor confesionale*«. Mai apoi adaugă: »... e de prisos pe astfel de căi lăaturalnice să despoiem pe cei de limba română de limba lor maternă».

Continuă apoi la pag. 36 »Apoi a fost amintit cazul că de multe ori sub titlul, *că edificiul școlar nu e corespunzător*, se închid școlile în comunele sărace... Trebuie să fac observarea că din viața practică administrativă *ne-am convins, că cazul de fapt s'a întâmplat în unele locuri. Ne-am convins, că sub titlul ridicării de școli comunale, singuraticile comune sărace ar fi obligate la ridicarea unor zidiri costisitoare, cari ar duce la ruină respectivele comune*«. Întrerupere (*La arunc de 700%*).

Toate aceste procedee precum și altele neamintite aci au redus atât de simțitor numărul școlilor noastre românești în județ.

Tot din datele statistice de mai sus se mai poate descifra și un alt lucru. Din școlile cu limba de predare unguerească au făcut parte și în 1889 și în 1910 și școlile evre-

ești, fiind evreii considerați maghiari. Această considerație a avut drept consecință faptul că dacă într'o comună românească, germană, sau de altă naționalitate se pripășea familia unui comerciant evreu, acesta era considerat Ungur și trecut în statistică de atare, iar comuna era considerată ca având populație mixtă. Faptul acesta servea apoi ca îndreptățire la înființarea școlii de stat cu limba de predare ungurească în comuna respectivă.

Ținem să arătăm aci și informația primită dela un coleg învățător român expulzat acum, că și azi Ungurii se folosesc de acelaș procedeu pentru a dovedi lumii că Nordul Transilvaniei nu este românesc. Deosebirea este că azi nu se mai împetrișează satele românești, trecute din nou sub stăpânire ungurească, cu elemente evrești, ci cu locuitori unguri. În felul acesta, o comună românească de 2500 suflete a fost decretată ungurească fiindcă acum câțiva ani s'a pripășit în ea un singur pantofar de naționalitate ungurească.

Curios este însă faptul, că Ungurii nu deosebiau în trecut populația după naționalitate, ci distingeau doar limba maternă, probabil fiind convinși că dacă nobilii lor de origine etnică germană și italiană puteau fi considerați maghiari, fiindcă — probabil — se foloseau și de limba maghiară în conversația cu poporul de rând, apoi poporului, acelui »misera plebs«, trebuia să-i servească drept deosebită cinste faptul că era considerat ca având aceeaș limbă maternă ca și nobilii și aparține prin aceasta »nobilului popor unguresc«.

Datorită acestei credințe, ei treceau în statisticile oficiale o sumedenie de neromâni ca fiind de naționalitate maghiară. Astfel am putea da nenumăratele exemple, când »românii ortodocși« au fost considerați drept unguri, fiindcă aveau trecut în statistică »limba maternă maghiară«.

Am amintit cazurile acestea pentru a demonstra, cât de îndreptățite erau motivele Ungurilor de a nizuși să înființeze școli de stat, cu limbă de predare ungurească în ținuturile locuite de Români.

Acelaș scop de sporirea naționalității ungurești îl servea și desrădăcinarea elementelor nemăghiare din mediul în care au trăit și plasarea acestor elemente într'un mediu maghiar sau maghiarizat. Astfel la pag. 199 a lucrării lui Némethy

se descrie cazul aducerii și plasării în Arad alor 84 orfani de origină slovacă. Ei au fost aduși în anul 1888, ca să devină »cetățeni maghiari patrioți«.

Dacă în fosta Ungarie se foloseau asemenea mijloace pentru sporirea numărului Ungurilor, cred că nu-i fără interes să arătăm deosebirea între acest procedeu și cel urmat de statul Român, deși Ungurii se consideră »civilizați«, iar pe noi ne consideră »inculți«.

La noi, școalele maghiare s'au dezvoltat liber. Statul Român a susținut nenumărate școale cu limbă de predare ungu-rească. Numărul școalelor maghiare a fost mult sporit de școalele confesionale cu limba de predare maghiară. Noi Românii am acceptat totdeauna declarația părinților privitoare la naționalitatea copiilor lor, deși n'a fost mic numărul părinților de origină etnică germană și slovacă cari se declarau unguri.

Am dat această mică comparație pentru a dovedi spiritul de dreptate de care a fost călăuzit în aceleași probleme poporul »civilizat« și cel »incult«.

Ar mai fi să arat ce număr de elevi frecventa școalele din jud. Arad și care era numărul învățătorilor dela aceste școale, dar ar însemna să dau extensiune prea mare acestui articol. Înțeleg să mă opresc aci și să dau datele privitoare la elevi și învățători de altă dată.

Din cele arătate până aci rezultă însă următoarele:

1. *Superioritatea numerică a școalelor primare confesionale românești din județul Arad, dovedită în anul 1889 cât și în 1910, este o dovadă de supremația numerică a poporului român în acest județ.*

2. *Mentținerea superiorității numerice a școalelor primare românești confirmă dragostea de cultură a popului din acest județ. Confirmarea aceasta ne-o face și sacrificiile de ordin material, făcute de poporul nostru pentru susținerea instituțiilor sale culturale.*

3. *Nizuința guvernanților de a reduce numărul școalelor primare românești s'a lovit de dârzenia, cu care și-a apărat Românii din acest județ școala poporului.*

4. *Lupta dată de poporul român din județul Arad, pentru salvarea școalei sale, face dovada puternicului sentiment național, de care a dat dovadă Românul nostru în toate timpurile și aproape în toate împrejurările,*

Datorită acestui sentiment puternic am putut rezista asupririlor din trecut și tot el ne va fi călăuzitor și ne va scoate cu bine și din starea în care se sbate azi țara noastră.

„EDUCAȚIE ÎN SPIRITUL UNGARIEI MILENARE”

sau ce pretind Ungurii învățătorilor români ce au rămas în teritoriul cedat.

În urma arbitrajului dela Viena, — arbitraj pe care istoria îl va judeca cât de »just« a fost: subjugarea unui milion și jumătate de români, în schimbul primirii a 900.000 de unguri, — noii stăpânitori s'au și apucat de treabă. Nu voiu releva aci »vitejiile« fapte maghiare ca: crime, schingiuiiri, maltratări și alte barbarisme săvârșite contra miilor de români rămași în teritoriul strămoșesc pe care, în urma unei vitregii crude, le-au primit ca o pomană dată unor milogi și neputincioși. Aceste »eroice« fapte cari ne-au dovedit încă odată gradul de »cultură« și »civilizație« al ungarilor, au fost relataie la timp, atât de presa noastră cât și de cea streină.

În aceste șire vreau să arăt altceva și anume: cum acești »pomanagii« înțeleg să incadreze școala română și pe învățătorii români, în noua ordine de stat.

Astfel prima operație a autorităților școlare a fost »purificarea« învățătorilor români, cari au rămas în teritoriul cedat. Majoritatea din acești învățători erau originari din aceste ținuturi și nu se puteau despărți ușor de ce au ei mai scump: părinți, rudenii, locul natal, dar mai ales de poporul românesc — din mijlocul căruia au răsărit și care, acum, mai mult ca oricând, avea nevoie de sprijinul lor..

Și după această »purificare«, care a constat din: spânzurări, omoruri, bătăi și expulzări de învățători, toate aceste făcute în numele aceleiași »civilizații maghiare«, au fost menținuți în serviciu abia 10% din totalul învățătorilor români hotărâți să rămână ca luminători și apărători ai poporului, ajuns din nou, sub lanțurile robiei.

Cei »selecționați« și admiși în serviciu, de comandament-militar, numai provizoriu — căci desigur vor fi puși la alte »probe« — au fost chemați de »Excelența Sa«... d-l revizor (Méltóságos tanfelügyelő ur) pentru a li se da directive de felul cum trebuie să educe pe copiii de român. Și dintre aceste

»directive didactice« și porunci» în acelaș timp, este și aceea ca învățătorii români să facă, cu elevii țăranilor români, »*educație în spiritul Ungariei milenare*«.

Adică acești învățători să fie obligați să spună zilnic, de pe catedră, copiilor români că Transilvania n'a fost românească ci a fost, din veci, a Ungurilor, și că numai ici ca misionari ai Sf. Ștefan, misionari ai »culturei« și »civilizației« — am văzut cum își manifestă această »cultură« și »civilizație«, — misionari ai catolicismului etc., au dreptul asupra acestui ținut.

Tu învățător român să le spui fraților tăi transilvăneni că sunt niște venetici și adevărații stăpânitori, cari au drept asupra acestui pământ, nu sunt Români ci grofii și jandarmii unguri.

Iată cum înțeleg Ungurii să stăpânească teritoriul cedat! Prin educarea poporului român în spiritul Ungariei milenare, Români și conducătorii lor să-și renege neamul și trecutul istoric.

Strașnică educație!... Să creadă însă dl. »Méltóságos tanfelügyelő ur« și ceilalți »educatori« unguri că învățătorii și preoții români din teritoriul cedat, vor crește pe români după aceste »principii educative hortyste«.

După o mie de ani de robie, Români din Transilvania nu și-au pierdut credința, limba și țătinele lor strămoșești. Ca și în trecut și azi, acești conducători vremelnici, să fie siguri că românul ardelean, »nu pier« ori câte mijloace de tortură și »educație« vor întrebuița.

Ungurii n'au învățat încă minte din trecutul istoric când tocmai răpirea drepturilor naționale, a dus la reacțiunea firească a minorităților din fostul imperiu habsburgic.

Dar lăsând la o parte aceste învățăminte istorice, pe noi ne miră faptul cum Unguri, lipsiți de cel mai elementar simț al echității, tratează, în felul cunoscut, pe Români, când știut este, de toată lumea, că Ungurii din România se bucură de cea mai mare libertate, având școlile lor, bisericile lor, societăți culturale, ziare în limba lor, etc. Bucurându-se de toate drepturile, conferite de legi, sunt puși pe picior de egalitate cu însăși națiunea etnică românească: ocupând funcțiuni în serviciul statului, etc. Nu înțelegem deci această prigoană a

lor. »Fas est et ab hoste doceri« — este bine să înveți dela dușman, spune poetul roman Ovidiu. N'ar fi bine oare ca pe Ungurii ce-au rămas la noi, să-i tratăm la fel cum tratează ei pe Românii noștri subjugați! Cred că ar fi cea mai bună măsură de a le tempera măsurile lor »civilizatoare« și »educative«, îndreptate împotriva valahilor toleranți.

Dar va veni odată și ziua judecării!.. Până atunci Ungurii să fie siguri că toate eforturile lor disperate de a desnaționaliza pe Români, prin școală, nu vor avea nici un efect. Ori câte vor suferi, frații noștri subjugați, ei tot Români vor rămânea.

Petre Lenghel Izana

învățător refugiat — Nădlac

SVB ZODIA ARKANGHELVLVI

Veac nou începe în istoria mult frământatei vieți a neamului nostru. De douăzeci de ani ne sbatem în întunerecul revărsat asupra noastră de un duh rău ce ne voia pierirea veșnică. Tocmai când începusem a trăi cu adevărat viața noastră ca neam românesc, viermii neadormiți ne-au invadat cu totul și nu era departe prăpastia morții definitive. De zece ani trăim un vis care ni se părea uneori frumos, fiindcă pierduserăm simțul realității și puterea demonului ce ne stăpânea era mare, iar îndrăsneala sa fără pereche. Am muncit, am luptat, dar simțeam un gol adânc în suflet, o pustietate pe care numai lipsa unei adevărate credințe o poate naște, ori sentimentul zădărnicii totale a oricărei efortări. Și au existat în sufletele noastre și una și alta. Mai ales cea din urmă. Pânza de paianjen ce întuneca vederea o simțeam dar ne complăceam în comoditatea unui fatalism care ne scutea de efortări. Am jucat așa cum ne-au cântat toți și jocul a ieșit prost și pentru noi și pentru neamul pe care îl serveam. Mizerabila bucată de pâine ne era speculată mereu și pentru ea am jucat horele ce ni le impuneau toți neisprăviții. N'a fost o vitejie aceasta, dar ne mângâiem cu atât că în sufletul nostru simțeam mereu

jignirea și așteptam ziua potrivită pentru a ne face socotelile.

Și ziua a venit. A venit după sguduiri de cataclism în care inima neamului a fost sfâșiată, orgoliul său jignit adânc, moșia sa furată, existența primejduită. În toiul furtunii, în răsturnarea și haosul din țară, a apărut deodată sabia de foc a Arhanghelului și glasul său a strigat: Pace! Viermii s'au ascuns, viperile au fugit la vederea sa. Coșmarul a trecut deodată și ne-am văzut atunci goi de suflet și fără putere în brațe, buimăciți de somn, fără prieteni, fără alt sprijin decât în Dumnezeu pe care-L uitasem că trăește în cer și credeam că e pe undeva pe la Sinaia.

Destul am suferit, paharul amarurilor l-am băut de ne-numărate ori până la fund și ultima dată paharul a fost mare cât un heleșteu. Ochii ni s'au îndreptat cu încredere spre Arhanghelul în biruința căruia nu ne venea să credem, așa a fost de măreață și neașteptată. Dar biruința a venit cu adevărat.

Acum când noaptea a trecut și odată cu ea toate visurile rele ce ne-au sguduit simțirea și ne-au întunecat cugetul, să deschidem ochii mari la noua lumină. S'o sorbim adânc cu toată ființa noastră și să ne purificăm printr'ansa de toată sgura lăsată pe sufletele noastre de fumul cu care am tămâiat atât de ades pe diavol. Drum nou, drum de lumină se deschide neamului românesc. Din durerea și din jertfa celor aleși va isvorî puterea imensă ce va ridica neamul pe culmi de glorie și putere. Avem un ideal pentru viața care ni se scurgea în pustiu un ideal pentru care vom munci cu râvnă zi și noapte găsind în el rațiunea de a exista. Căci pentru un adevărat om nu e destul a exista, ci a exista cu demnitate. Până azi Neamul Românesc a existat numai. Puține au fost zilele când a existat cu demnitate. Aceasta s'a întâmplat numai înainte de 1918.

Pentru a exista cu demnitate e nevoie de muncă imensă pusă cu râvnă și devotament în slujba neamului nepieritor, de noi ființele trecătoare. Singurele fapte care ne aduc mărire nouă sunt acele care depășesc interesele noastre și slujesc Patriei și lui Dumnezeu. Patria are nevoie azi de munca de titani a tuturor fiilor săi, pentru a se ridica acolo unde me-

rită. Să ne luăm în suflet angajamentul solemn că vom munci fără preget, în toate minutele existenței noastre viitoare pentru ridicarea ei. Să luăm în cea mai serioasă considerație misiunea de făuritori de suflete ce avem și să insuflăm tuturor generațiilor o dragoste de țară și de neam care să meargă până la religiozitate, dragostea de muncă, respectul față de avutul altuia, sentimentul solidarității peste veacuri cu tot ce este suflet românesc, conștiința adâncă a demnității personale, încredere nețărmurită în misiunea neamului nostru în lume, și o disciplină de fier în care să facem pe oricine să vadă cheazășia tuturor victoriilor.

Și Arhanghelul ne va da o nouă Românie Mare pe care veacurile n'o vor mai distruge, ci îi vor spori mereu forța și strălucirea.

Vasilie Lădaru.

ȘCOALA ÎN PLINĂ REVOLUȚIE

De câțiva ani încontinuu, s'a relevat insuficiența radicală a școlii noastre în pregătirea fineretului în toate gradele de învățământ. S'a criticat și s'a evidențiat dezastrul la care a adus școala — prin educația care-o preda — pe toți acei care-i treceau pragul.

Pusă în serviciul unor interese și concepții politice de partid, ea a fost destinată să servească liberalismul — individualist, crescând indivizi care nu-și înțelegeau nici o obligație față de societate, gata ori când, din interese meschine și personale, să nesocotească și să lupte pe orice cale contra interesului comunității naționale. Comandamentul lor moral era limitat la buna stare personală și viziunea lor cosmopolită, era visul himeric care-i momea, nesocotind permanențele istorice naționale.

Idealul școlar — educativ, era confecționat sub presiunea categorică, impusă de miopia vederii demo-anarhice, iar sufletul elevului, trebuia să se conformeze aceluși „pat a lui Procust.”

Națiunea se simțea stânjenită în desvoltarea ei, și nu-și recunoștea energia personificată în aceste tipare impuse. Un nou suflu a început să radieze și concepția educativă oficială, a început să se clatine.

Sufletul națiunii se vrea primenit și-și cerea o normă de educație indicată de trăsăturile fundamentale ale însușirii noastre istorice.

S'au încercat legiferări, care aveau aparența de a corespunde transformării sufletești pe care-o pregătea națiunea, dar perspectiva mărginită de unde au fost pornite, era departe de a corespunde nevoilor vitale naționale.

Era în mentalitatea lumii care și-a auzit prohodul, că prin forme exterioare superficiale, se schimbă din fundament și se realizează ce vreai. E criteriul lumii de ieri care nu înțelegea că tot ce e mareț și hotărător în viața unui popor, — revoluția spirituală — pornește din interior și organic, din toate străfundurile de simțire și credință a tot ce are neamul mai curat.

Spiritualitatea nouă europeană, în care se încadrează grandioasa mișcare legionară, trăește fiorii marii revoluții la care s'a angajat prin plămădirea sufletului nou, care va aduce în mod firesc, o nouă orânduire în toate formele de existență națională. Mișcarea legionară, care este o școală educativă românească, înțelege să urmeze gândurile Căpitanului, de a crea omul nou, care prin bogăția lui spirituală va ști a da Țării sufletul, credința și izbânda neclintită în învierea Neamului.

Școala de ieri vorbea prin gura legiuitorilor de transformări sgduuitoare — care în fapt erau numai decretate pe hârtie, însă în realitate școala își urma tragedia ei de a fi fără nici un suflu de entuziasm și în vădită discordonanță cu menirea autentică a unei instituții naționale.

Se încerca formal și prin aparențe înșelătoare, să i se aducă îmbunătățiri școlii, însă azi fără schimbări radicale de programe anunțuri fastidioase, școala se găsește într'o profundă revoluție din temelie, căci la baza idealului educativ se află sufletul plin de freamăt, de cântec și de elan al Legiunei. Menirea școlii încadrate în noua spiritualitate este sublimă; forța ei purificatoare și transfiguratoare va face ca vraja sufletului nou să dea întregului organism social, liniștea și încrederea necesară pentru clădirea unei noi Țări.

În plina revoluție națională și creatoare, școala păsește în primul an școlar de biruință legionară cu credința dârză neșovăelnică în realizarea revoluției interne spirituale, prin creerea unei noi simțiri pe linia destinului românesc.

Petru Șerban

IMPORTANȚA GLANDELOR ENDOCRINE ÎN DESVOLTAREA COPILOR

(urmare)

4. *Ipofiza*. Cuvântul ipofiză înseamnă dedesubt. Într'adevăr ipofiza e situată dedesubtul creierului, însă în directă legătură cu substanța nervoasă. Cântărește în medie 60 cg. și are o lungime de 14 mm. Ipofiza este una din glandele de cea mai mare importanță și are funcțiuni complexe. Ea are trei lobi cu secrețiuni diferite.

Secreția lobului anterior stabilește o armonie în secreția tuturor glandelor. Ipofiza în acest caz apare o glandă diriguitoare a celorlalte. Scoțându-se ipofiza organele genitale se atrofiază, funcțiunea genitală se stinge. De aici vedem importanța ipofizei pentru continuarea speciei. Injectându-se extract de ipofiză excită creșterea și dezvoltă organele genitale. Insuficiența ipofizei la copii îi face să rămână mici. Un plus de secreție produce *gigantismul*, omul de voință. Dictatorii par a avea un plus de secreție a ipofizei. »Masivul facial e lărgit oasele și mai ales cavitățile aeriene (sinusurile frontale și maxilare) sunt hipertofiate, maxilarul inferior e larg, mare și ieșit înainte (prognant). Măinile sunt imense ca lopețile, picioarele groase (picioare de elefant). Ipofizarii sunt autoritari, deciși a-și impune voința lor altora, trecând uneori peste orice scrupule (II-pag. 31) Ipofizarul este tipul lombrosian.

Secreția lobului mediu regulează distribuția pigmentilor pielii. Unele animale au în epoca raporturilor sexuale o culoare mai vie. Un minus de secreție a lobului posterior produce un diabet fără zahăr în urină. Individul suferă o sete grozavă. Bea 30 litri de apă în 24 ore, fără să-și potolească setea, căci apa nu rămâne în organism. Injectându-se secreția acestui lob boala dispare. Tot această secreție face ca mitra să se lărgască în cazul nașterii. Tot ea determină apariția laptelui în glandele mamare. Se crede că ea are influență asupra somnului și menținerii excitabilității nervoase.

»O fetiță de aproape patru ani tratată de Dr. Leopold Léwy avea o inteligență rudimentară. Era considerată în fa-

milie ca idioată. Nu putea sta în picioare și prezenta incontinență de urină. Sub influența tratamentului hipofizar a început să meargă după al cincisprezecelea bulin de hipofiză. În acelaș timp inteligența, puterea de înțelegere, memoria și curiozitatea s'au dezvoltat. E atentă la toate nimic nu-i scapă. (III-pag. 99)

Un tânăr de 17 ani are 1.80 m., înălț., per. toracic 76,81 cm., p. cr. 56., greutatea 56 kg., are pierderi seminale, se plânge de slăbirea memoriei și nu poate să învețe. În cl. VI-a are nevoie de meditator pe când în cursul inferior era premiat. Radiografia arată că șeaua turcească, unde e așezată ipofiza, are o lungime de 19 mm. în loc de 14 mm. Tratat de doctorul Simian cu tiroxină își revine la normal.

5. *Epifiza*. Cuvântul epifiză înseamnă »deasupra«. E așezată deasupra centrilor nervoși numiți patrugemeni. Cântărește 40 cg. Prin extirparea epifizei se determină o creștere și o dezvoltare exagerată a organelor genitale. Deci ea ne apare ca o glandă antagonistă față de ipofiză.

6. *Glandele suprarenale*. Deasupra rinichilor se găsesc cele două glande suprarenale. Fiecare glandă suprarenală e formată din două părți: scoarța — partea corticală și mijlocul — partea medulară. Fiecare parte are secrețiune de rol diferit. Un medic englez *Adison* a descris întâia oară boala, care îi poartă numele și care este cauzată de insuficiența glandelor suprarenale. Indivizii atinși de boala lui Adison slăbesc și înegresc ca niște țigani. Forța lor scade atât de mult încât trebuie să stea toată ziua în pat, nu pot să se hrănescă și nici măcar să vorbească. Presiunea sângelui scade foarte mult, le lipsește pofta de mâncare, au constipație sau diaree și dureri de cap. Cauza boalei de cele mai multe ori e tuberculoza care distruge progresiv suprarenalele. Astăzi se vindecă prin injecții cu secrețiuni a corticalei suprarenale. Înainte moartea era sigură. Boala lui Adison se datorește insuficienței funcționale a ambelor părți a glandelor suprarenale. Rolul hotărător îl are însă secreția corticalei.

Secreția părții corticalei în plus masculinizează femeile. Când boala începe în fazele embrionare organele genitale feminine au o aparență masculină. Glandele mamare la ambele sexe se dezvoltă mult, tot din cauza unei supraproduceri a corticalei-

Secreția în plus a părții medulare duce și ea la o boală gravă, caracterizată prin bătăi de inimă, paliditate, fiori de neliniște. Boala se vindecă prin extirparea uneia din glandele suprarenale sau prin tratarea cu razele x. *Adrenalina*, substanța care produce această boală s'a putut prepara și sintetic. În lipsa glandelor suprarenale crește potasiul în sânge.

Glandele suprarenale sunt glandele energiei, voinței și a puterii de a învăța.

7. Glandele genitale.

Glandele genitale sunt testicolul și ovarul. Primul produce spermatozoizi, iar al doilea ovulele, necesare procreației. Spermatozoizii și ovulele formează secreția externă a glandelor genitale. Ele mai au și o secreție internă, care dă caracterele secundare ale sexului și cari apar mai pronunțat odată cu pubertatea. De această secreție ne dăm mai bine seama castrând un cocoș. El își pierde caracterele avute, dobândind caractere feminine. Eunucii se dezvoltă mult, se îngrășă, au vocea femeiască și au instinctul sexual atrofiat, mai ales când castrarea se face înainte de pubertate. La unele triburi sălbatice se castrază și o parte din fete. Rezultatul este că ele nu mai capătă tipul feminin caracteristic. Grăsimea, care rotunjește formele feminine, nu mai apare, glandele mamare de asemenea; menstruația nu mai apare.

Prefacerile suferite în pubertate se datorează tocmai intrării în funcțiune a glandelor genitale. „Iritabilitatea exagerată, inegalitate în reacțiuni, neliniște, susceptibilitate, nesigurantă, contradicere, oscilații în toate domeniile în viața afectivă ca și în cea intelectuală, sunt caracteristicile aceste epoci ingrate. Temperamentul trece printr'o fază fază disarmonică, chaotică“. (II-p. 94) Pubertatea ține dela 12—15 ani pentru fete și 13—18 ani la băieți. Iată ce spun autori consacrați despre importanța glandelor genitale: „Autori ca Pende și Leopold Lewy și alții atribue unei normale funcțiuni a acestei glande o excelentă putere intelectuală în special rapiditatea gândirii, puterea de creație, puterea de imaginație ar fi direct legate de această glandă. Insuficiența funcțională a acestei glande dă loc la turburări în dezvoltarea inteligenței cu o judecată copilărească la vârsta adultă, vanitate, hypersensibilitate aspect de cocoșat. (III-p. 98).

8. *Pancreasul*, pe lângă secrețiunea externă, cu importanță în digestie, mai are și o secrețiune internă, care regulează utilizarea zahărului în sânge. Insuficiența acestei secrețiuni produce diabetul. Secrețiunea internă a pancreasului se numește insulină. (Insulele lui Laugerhaus).

9) *Ficatul* are și el secrețiuni interne, cari mențin echilibrul funcțiilor cerebrale, influențează presiunea sângelui și întreține structura normală a sângelui. Intestinul și pielea au și ele secrețiuni interne.

Cunoașterea glandelor endocrine este necesară nu numai medicului ci și educatorului, căci am văzut că funcțiunile acestor glande au strânse corelațiuni cu vieța sufletească. Un copil fără vlagă, cu o inteligență înapoiată, greoiu, etc., atunci când nu prezintă simptomele unor altor boli, e posibil să aibă o insuficiență a tiroidei. Un altul, sburdalnic, care nu poate fi atent la lecții, agresiv, are desigur un plus de secreție tiroidiană. Dacă nu sunt alte cauze care să explice insuficiența la matematici a unui elev, o anormală funcțiune a tiroidei și a glandelor genitale ne pot da o explicație. Unul mic, gras cu înfățișarea buhăită are o insuficiență a timusului. Desigur nu educatorul este cel chemat a face tratamentul în aceste cazuri. El însă poate da indicațiuni prețioase medicului școlar, cu care trebuie să aibă strânse legături în viitor, nu ca azi, când ei nu se întâlnesc de cât atunci când se fac vaccinările sau în cazuri cu totul excepționale.

Și pentru formarea culturii generale, cunoașterea glandelor endocrine e de un real folos. Mai zilele trecute, ziarele aduceau știrea că d-rul român Ion I. Cantacuzino a făcut o comunicare la Societatea de Psihiatrie din Paris, despre: Tratamentul schizofreniei prin șoc insulinic. La ședință au asistat savanți cu renume mondial: Janet, Dumas și alții. Comunicarea a fost primită cu un viu interes. Cunoscând noțiunile de schizofrenie, insulină — din studiul gl. endocrine — mai ușor îți poți da seama de aportul adus științei de acest compatriot al nostru.

Endocrinologia a adus importante contribuțiuni și altor științe. Psihologia și-a revizuit în parte concepțiile despre suflet, datorită și rezultatelor obținute de endocrinologie. Sufletul și corpul au fost considerate prin prisma dualismului ca

lucruri esențial deosebite. Concepția aceasta a fost corectată de fiziologie și biologie în sensul unei unități cu două aspecte: corp și suflet. Endocrinologia arătând importanța glandelor endocrine la constituirea temperamentului, dela baza caracterului, a evidențiat completa și strânsă legătură între corp și suflet, temperamentul fiind dispozițiunile organice dela baza eului.

O clasificare a oamenilor după temperament era următoarea: temperament amorf, apatic, nervos, sentimental, sanguinic, flegmatic, coleric și pasionați. Clasificarea era făcută după cum intrau în relațiune cei trei factori: emotivitate, activitate și dispozițiunile reprezentative. Endocrinologia ne spune însă că lipsa de voință, emoție a apaticului e o dovadă a unei insuficiențe tiroidiene și a suprarenalei. De asemenea colericul își datorează impulsivitatea unui surplus al acelorași glande. Iată, deci, cum endocrinologia aduce lămuriri asupra unor probleme socotite definitiv rezolvate de psihologie. Acest fapt ne arată, înc'odată mai mult, că rezultatele obținute într'un domeniu de cercetări, are repercursiuni și asupra altora. Ne îndeamnă să fim mereu cu mintea iscoditoare, scăpându-ne astfel de rutina ucigătoare, devenind mai potriviți menirii noastre.

Romulus Ponta

Cărți consultate:

1. Dr. I. D. Simian: *Desvoltarea copiilor influențată de secrețiunea gl. Interne.*
2. Dr. C. Parhon: *Glandele cu secreție internă.*
3. Dr. A. Radovici: *Cum guvernează creerul.*

PROBLEME

în legătură cu modificarea legii învățământului primar.

Este în proiect modificarea legii învățământului primar din 27 Mai 1939.

Fără îndoială că această lege va suferi o profundă modificare, pentru a fi adaptată vremurilor de azi și pentru a fi pusă de acord cu doctrina legionară și concepția ei despre școală.

Legea actuală are însă și o serie de alte lacune, precum și o serie de dispozițiuni care lezează direct interesele corpului didactic și mai ales pe cele ale tinerilor învățători, cu atât mai mult cu cât ea n'a ținut pas cu vremea, care prin evoluția ei, a dat aspecte noi unor importante probleme.

Voiu aminti aci două din aceste probleme :

I. Transferările și detașările membrilor corpului didactic.

II. Examenele de definitivat și înaintare ale învățătorilor.

I. Transferările și detașările. Art. 173, 174, 178 și 200 din lege, reglementează și stabilesc condițiunile în care se pot face transferările Astfel:

— Ordinea de preferință: a) apropierea soților membri ai corpului didactic etc.

— În comunele urbane nu se pot transfera sau detașa decât învățătorii care sunt cel puțin definitivți, iar în municipii numai cei care au cel puțin gr. II.

— Învățătorii transferați într'o localitate nu pot cere o nouă transferare sau detașare timp de cel puțin 3 ani.

Iar prin una din deciziile date de minister în Aprilie 1939, se dispune:

„Învățătorii numiți cu titlu provizoriu pe 1 Septembrie 1940 precum și cei care vor fi numiți, nu au dreptul la transferări și detașări decât după cel puțin 3 ani de funcționare la școlile unde au fost numiți.“

Până la apariția acestei legi, s'a căutat totdeauna să se găsească cea mai potrivită modalitate pentru a da posibilitate soților membri ai corpului didactic în primul rând și în al doilea rând a celorlalte categorii de funcționari, de a se apropia și a funcționa în aceeași localitate. În acest spirit s'au redactat articolele din lege privitoare la transferări, iar posibilitatea detașărilor

s'a creat exclusiv pentru a înlesni apropierea soților care nu s'au putut transfera, sau care între timp au fost siliți de împrejurări să rămână cu funcțiunile în localități diferite.

Desigur, s'a avut în vedere importanța familiei și a consolidării ei pentru viața socială și s'a căutat să se uzeze de toate mijloacele posibile pentru protecția ei.

Legea din 1939 însă, deși lasă apropierea între soți ca primă condițiune la transferări și detașări, totuși prin art 174 anulează aproape în întregime efectul acestei condițiuni, impunând-o pe cea a gradului. Iar prin decizia din Aprilie 1940, învățătorii numiți în Sept. 1939 sunt excluși, timp de 3 ani, de la dreptul de a fi transferați sau detașați.

Datorită acestor anomalii eclatante, s'a contribuit în cea mai largă măsură posibilă la destrămarea familiei și la prejudicierea intereselor tinerilor învățători. S'au văzut astfel nenumărate cazuri de soți învățători și învățătoare în special, cărora li s'a luat posibilitatea de a se apropia de soții lor, întru cât nu aveau titlurile pretinse de lege. În acelaș timp, acei care nu aveau niciun interes deosebit de a se transfera sau detașa la oraș, dar aveau gradul, învățători care voiau să divorțeze, învățătoare care voiau să ajungă la oraș doar de dragul vitrinelor, au luat înainte soților. O învățătoare de gr. II din extremitatea de Est a țării s'a detașat într'un oraș din Vest doar pentru faptul că se plictisise unde era și voia să schimbe mediul, S'a ajuns astfel ca în comunele urbane și municipii să fie transferate domnișoare de 40—50 ani, având gr. II, iar soțiile membrilor corpului didactic și ale altor categorii de funcționari (ofițeri, magistrați), cu 2—3 copii, dar numai titlulare provizorii sau definitive și în așteptarea examenelor de definitivat și înaintare de trei ani, să fie siliate a rămâne departe de soții lor, îndurând cele mai mari greutăți.

În urma aceleiași dispoziții au rămas o parte din posturi neocupate nici la detașări, din lipsă de solicitanți care să îndeplinească condițiunile legii, posturi ce ulterior au fost completate cu învățători suplینitori. Aceștia probabil că aveau gradul I

Prin impunerea condiției gradului la transferări și detașări s'a crezut că se va satisface într'o mare măsură interesele învățământului. Oricine își poate da seama însă că membrii unei familii descompuse nu vor putea munci niciodată din toată inima. De asemenea, faptul că cineva posedă gradul II nu constituie o dova-

dă că va munci cu mai mult entuziasm decât învățătorii mai tineri, care prin forța împrejurărilor nu și-au putut lua examenele atât de repede.

Dispozițiunile despre care am vorbit mai sus s'au arătat a fi cu atât mai greșite, cu cât vremurile n'au permis ținerea la timp a examenelor de definitivat și înaintare, astfel că ani întregi mulți soți învățători au avut de pățimit, despărțiți fiind atât în timpul concentrărilor, cât și în timpul scurtelor permisiilor sau concediilor pe care le primeau, întru cât nu putuseră obține posturi în aceeași localitate.

Învățătorii au cerut neconțenit ridicarea restricțiunilor impuse la transferări și detașări, s'au făcut intervenții atât de către diferite persoane interesate cât și de Asociație, s'a scris în ziare etc. Iată cum se iu, în unul din cotidienele noastre, mai multe învățătoare interesate: „Învățătoarele căsătorite cu soți din municipii sau orașe, roagă Onor. Ministerul Educației Naționale ca la detașările de anul acesta să nu se mai ceară gradul II la municipii și definitivatul la orașe, știind că aceste examene nu s'au mai putut ține din 1937, deși în lege s'au fixat în fiecare an. Cerem aceasta pentru consolidarea familiilor noastre, ceea ce credem că și Ministerul urmărește.”

Iar dl. T. Iacobescu, președintele Asociației Generale a Învățătorilor, la scrisoarea unui învățător, dă următorul răspuns, la 16 II 1940: „Primind scrisoarea Dv. vă răspundem că la transferări se va ține anul acesta seama de faptul că nu s'a putut ține examenul de gr. II și se va face excepție dela litera legii.”

Toate promisiunile și intervențiile au rămas însă zadarnice.

Tot atât de nedreaptă a fost și măsura prin care s'a luat dreptul învățătorilor de a solicita o nouă transferare sau detașare, timp de cel puțin 3 ani dela numire sau transferare.

Se cunosc condițiile în care s'au făcut numirile în ultimii ani. Învățătorii, care de ani de zile aștepta, a fost bucuros că poate primi un post în oricare colț al țării, în speranța că se va transfera sau detașa, mai ales dacă era căsătorit. I s'a luat însă această posibilitate.

În această privință citez tot din ziare, câteva glasuri năcăjite de ale învățătorilor, pe care le socotesc suficiente argumente pentru a ilustra mentalitatea care a dus pe legiuitor la aceste monstruoase idei. Un tânăr învățător, numit în Sept. 1939, spune:

„La școala unde funcționează soția, vor fi posturi libere și vor fi ocupate de alți colegi, iar eu voi fi nevoit să mă despart de soție, copilași, gospodărie și să plec în județul Hotin. Și zilele mele vor fi negre, pline de năcazuri, de blestem că m'am căsătorit, de griji și de nevoi. Ce se va alege de viața mea? Ruina!”

Iar un grup de învățători: „Cunoaștem un caz, unde la o școală au devenit posturi libere prin transferare, iar un învățător la acea școală n'a putut să-și aducă soția, prin faptul că este numită în anul 1939. Acest învățător ca și alții va trebui să stea despărțit de soție încă 3 ani, de oarece decizia nu-i dă dreptul nici la detașări.”

Un alt grup spune: „Această decizie e în flagrantă contradicție cu toate legiurile de ordin național-social spre care tinde și se orientează acum statul nostru. Ii lipsește spiritul moralei creștine, de oarece ea lovește în familie și existența ei. Pe de altă parte nici școala nu va profita cu nimic în urma menținerii acestei decizii. Desasperarea acestor învățători se va răsfrânge indirect asupra școlii.” —

Din cele de mai sus se desprinde clar și în mod imperios că prin noua lege e necesar:

— *Să se suprimă dispozițiunile prin care se cere îndeplinirea condițiunii de a avea gr. II pentru a obține transferări în municipii.*

— *Să se suprimă dispozițiunile prin care se stipulează că învățătorii nu pot cere o nouă transferare sau detașare timp de cel puțin trei ani dela numirea ca titular, sau dela obținerea unei transferări.*

— *Detașările să se facă în special pentru apropierea între soți, urmând celelalte condițiuni în ordinea de preferință prevăzută de lege, însă absolut indiferent de gradul solicitantului.*

II. Examenele de definitivare și înaintare. S'a spus și s'a recunoscut încă de multă vreme că noi suntem țara examenelor. În învățământul primar, nici definitivarea, nici înaintările nu s'au putut concepe fără examen. Ceea ce e mai neexplicabil este faptul că pentru definitivarea unui învățător, deși i se cere un stagiul de trei ani de funcționare în mediul rural, nu i se pretindea candidatului probe asupra activității depusă în timpul stagiului, ci se repeta în toate amănuntele examenul de diplomă.

Ori scopul stagiului era tocmai de a se verifica în ce măsură candidatul pune în aplicare cunoștințele primite în școala normală și modul cum își îndeplinește misiunea pentru care e chemat. Cu toate acestea, activitatea depusă, oricât de laborioasă ar fi fost, nu conta pentru definitivare, iar comisiunea nu avea nicio obligație de a ține seama de procesele verbale de inspecții anexate la dosarul respectiv.

Datorită acestor anomalii, atât de mult tolerate de autoritatea în drept, s'au văzut învățători cu suficientă cultură și extrem de conștiincioși în meseria lor de dascăli și care aveau la activul lor realizări importante, contribuind în largă măsură la ridicarea culturală a statului, dar care datorită unor date istorice de puțină importanță, ce momentan au scăpat memoriei, sau datorită faptului că nu cunoșteau băile de stomac la care profesorul își făcuse cura în vara trecută, au fost invitați să se prezinte din nou, la anul. Despre aceste examene, a căror succes se datora de cele mai multe ori numai hazardului, s'a scris destul de mult și socotesc inutil a mai insista, pentru a arăta că ele constituiau un mijloc de apreciere nu tocmai obiectiv. Prin examenul de definitivare legiuitorul a urmărit desigur selecționarea învățătorilor. Acest scop n'a fost ajuns decât într'o foarte mică măsură, de oarece numărul învățătorilor care au fost îndepărtați din învățământ pentru nereușită la examen a fost mic și aceștia nu din cei mai slabi. Unicul profit pe care l-au avut învățătorii de pe urma examenului constă în faptul că au fost obligați să se cultive și, pe lângă lucrările de specialitate, să citească toate manualele de curs secundar.

Prin legea din 1939 s'a acordat oarecare importanță activității practice, întru cât prevede că media generală de admitere să se calculeze prin adunarea mediei examenului cu nota activității dată de inspectorul școlar primar.

Aceleași considerațiuni se pot face și despre examenele de înaintare.

Singurul care a avut curajul să suprime examenele și să le înlocuiască numai cu probele pe care candidatul le poate produce asupra realizărilor sale în satul în care a fost trimis să activeze, a fost dl. prof. N. Iorga. „Vreau sa-l văd pe învățător în grădina sa, în școala sa, în satul său; vreau să-i îndepărtez coșmarul exa-

menelor și să-l dau întreg și ușurat satului care-l așteaptă," spunea dânsul într'un discurs rostit în Parlament.

Măsura a fost primită însă cu scepticism, poate chiar de către învățători și reprezentanții lor, datorită unei mentalități greșite și mai ales datorită neîncrederii pe care toată lumea o manifesta față de organele de control, recrutate de clubul politic.

Nici după legea d-lui prof. Iorga și nici după legea din 1939 n'a fost definitivat sau înaintat nimeni.

Din contră, ne găsim azi într'o situație deosebit de grea, întru cât examenele de definitivat și înaintare ale învățătorilor sunt amânate de 2—3 ani. Chiar în perioada concentrărilor intense, învățătorii au fost îngrijorați de soarta lor în învățământ, tocmai pentru că autoritățile n'au găsit de cuviință să ia nicio măsură în această privință. Ca dovadă, iată ce scriu învățătorii în ziare:

„Rugăm pe d. ministru al ed. naționale, ca în aceste vremuri excepționale, să hotărască într'un mod părintesc asupra situației învățătorilor, care trebuiau să se prezinte la examenul de definitivat în sesiunea din 1939, precum și în sesiunea din anul acesta, lichidând examenul de definitivat al învățătorilor din aceste două serii, tot printr'o măsură excepțională. Sugerăm una din căile mai ușoare pentru acest scop: Învățătorii, atât concentrați cât și neconcentrați (de fapt și aceștia se numără concentrați, căci au trebuit să facă față școlii în împrejurări, cu totul diferite), vor primi un concediu pe regiuni, cel mult 10 zile, în care timp anumite comisii județene, numite de minister, se vor deplasa la școala unde învățătorul intră în această situație. Și conform actelor ce le oferă activitatea didactică din ultimii ani, vor putea proceda în timpul cel mai scurt la rezolvarea problemei.“ Iar alții:

„Suntem numeroși colegi cărora li s'a făcut convenita inspecție specială în vederea înaintării la gr. II, încă de acum doi ani. Vremurile critice, grele și excepționale au făcut și continuă să cauzeze amânarea ținerii acestui examen. Suntem învățători care la această inspecție amânunțită și pretențioasă am obținut note destul de bune, iar astăzi dosarele acestor înaintări așteaptă în cancelariile inspectoratelor școlare, fără a li se da vreo rezolvare. De oarece numeroși colegi, care așteaptă înzadar această înaintare, sunt concentrați de câte 9 sau mai multe luni de zile, pentru întărirea și mai mult a moralului acestora, rugăm din nou pe d. ministru al ed. naț. să binevoiască a pleca urechea și de

data aceasta la năcazurile învățătorilor și a dispune, printr'o decizie, înaintarea la gr. II a învățătorilor, la datele când sunt îndreptățiți, pe baza inspecțiilor speciale făcute în acest scop. Solicităm această înaintare numai ca vechime și ca drept de fapt stabilit, fără drepturi materiale, care ar urma să înceapă numai atunci când finanțele țării vor permite."

Apoi situații mai tragice :

Suntem învățători cu titlu provizoriu, din seriile 1928—1936, dintre care unii cu 9 ani în învățământ, și care totuși nici până acum n'avem definitivatul. Avem dosarele la inspectorate, cu actele și memoajile, precum și notările la inspecții. Vă rugăm călduros să binevoiți a interveni să ni se acorde și nouă definitivatul numai pe baza inspecțiilor făcute. La timpuri excepționale se iau măsuri excepționale. Să ni se dea definitivatul fără spor de salariu, decât atunci când țara va putea plăti, pe noi peocupându-ne situația în învățământ doar și siguranța zilei de mâine."

N'au lipsit nici intervențiile către Asociație, prin scrisori individuale sau colective, prin care se cerea, ca și mai sus, să se ia măsuri pentru lichidarea examenelor în baza activității practice dovedită prin procese verbale de inspecție sau o inspecție specială. Asociația generală nu și-a însușit însă părerile învățătorilor tineri, care așteaptă de atâta vreme ținerea examenelor sau lichidarea lor prin inspecții. Din conștientă, persistă și azi în ideea menținerii examenelor teoretice, deși cu ocazia adunării Asociației Învățătorilor secția Arad, ce a avut loc în luna Mai 1940, dl. T. Iacobescu a declarat că-și însușește și va susține cererea învățătorilor de a se desființa examenele. În același timp la o scrisoare a unui învățător prin care acesta cerea lichidarea examenelor, tot dl. președinte T. Iacobescu răspunde: „In ce privește examenul de definitivat și înaintare nu putem da un răspuns favorabil." Iar într'o audiență pe care o delegație a Asociației Generale a avut-o la dl. ministru Tr. Brăileanu, în luna Octomvrie a. c. s'a cerut — printre altele — „ținerea examenelor de definitivat și înaintare, reduse numai la probe scrise." Aflând despre această atitudine a Asociației față de neconținutele cereri ale învățătorilor de a se renunța la examene, o curajoasă învățătoare protestează și cere ca să nu se țină examenele nici chiar reduse la probe scrise, ci învățătorii să fie definitivați și înaintați numai în baza activității practice, menționând că acest lucru îl cer toți învățătorii tineri. La aceasta, Aso-

ciația Generală răspunde: „La scrisoarea Dv. Vă răspundem că am fost primiți de dl. Ministru al Educației, într'o audiență, când i-am expus doleanțele învățătorilor. Deși toți delegații erau învățători de gr. I, totuși ne-am interesat îndeosebi de inv. provizorii și definitivii, care nu și-au putut da examenele. Cererea Dv. de a nu se ține examen nu se poate satisface, *de oarece ar fi o nedreptate față de cei ce s'au străduit să le treacă*”.

Poate n'ar fi necesar niciun comentariu, deoarece rândurile de mai sus ilustrează complect concepția greșită a celor care afirmă că „ar fi o nedreptate față de cei ce s'au străduit să le treacă”. Dar oare de 3 ani de zile, candidații la examenele de definitivat și înaintare nu s'au străduit? Nu s'au pregătit pentru examen? N'au fost în acelaș timp concentrați aproape tot timpul, iar cei rămași n'au trebuit să le ție locul? Acestea nu sunt strădanii? Adică cei ce fac cele mai mari eforturi ca în timpurile excepționale prin care trecem să facă față atât obligațiunilor impuse de apărarea țării, cât și obligațiunilor profesionale, aceea se străduesc mai puțin decât cei care au avut norocul să-și treacă toate examenele în timpuri normale, cu reduceri de termene, în sesiuni de lichidare, dintre care mulți le-au obținut prin mese copioase, prin ateliere de împrumut, prin protecții de fuste sau de cluburi politice.

Examenul teoretic nu are nicio rațiune și cu atât mai puțin examenul redus la o simplă probă scrisă.

Examenele teoretice trebuiesc suprimate și înlocuite cu inspecții speciale de definitivare și înaintare, bazate pe realizările pe care învățătorul le-a produs în cercul său de activitate: școală, grădină, sat, cantină școlară și ajutor le-gionar.

I. Nora

GRUPAREA ÎNVĂȚĂTORILOR SCRIITORI

Gruparea învățătorilor scriitori este opera generației tinere:

Dacă generațiile vechi, au muncit ani de zile la așezămintele economice, casele și sanatoriile învățărești, generației tinere îi incumbă datoria să-și aducă aportul său, în patrimoniul artistic-cultural al nației.

Învățătorii, totdeauna au fost acei care s'au integrat problemelor vitale, — precedându-le — ale țării, în fiecare epocă.

Idealul național, al întregirii hotarelor etnice dinaintea războiului, a fost insuflat în masele de jos de învățător, participarea la revoluția din 1907, la ridicarea țărânilor prin bănci și cooperative sătești, eroismul învățătorilor în campania din 1916-1918 sunt atâtea dovezi de contribuție a tagmei, la idealurile și aspirațiile nației.

După războiu, pe lângă multele probleme care s'au pus învățătorimii care a muncit pe ogorul școlii, al căminelor, premilităriei, ș. a., tânărul învățător și-a spus cuvântul și 'n problemele de cultură, literatură, alături de înaintașii săi.

Gruparea învățătorilor este un vis, un ideal al nostru, al tuturor, celor logodiți cu azurul, cu nopțile albe.

Din 1935, în scrisori calde, — peste coclauri basarabene în nămeții ei gravi — pe care ni-i le trimiteam între B. Iordan, Octav Sargețiu, discutam adeseori problema unei edituri, reviste, grupări a învățătorilor, greutățile pe cari le întâmpinam de către ai noștri, fiind văzuți ca un fel de »paria«, că le stricăm socotelile lor meschine de parvenire, că ne opunem turpitudinilor politice ale trepădușilor demagogi.

La Orientări, la Lanuri, ca și la alte reviste profesionale, învățătorii se vedeau buni mănuitori de condeiu, zeloși și muncitori.

B. Iordan, romancierul tagmei învățătorilor și unul dintre romancierii realizați ai generației scriitorilor tineri, netezește drumul, deschizând pârtia spre înjghebarea grupării învățătorilor scriitori, prin acea frumoasă antologie a învățătorilor în literatură, prin care face cunoscut opiniei publice, pe da-

scăful de școală, care ține un condeiu în mână, risipit în negura satelor, departe de cafeneaua literară.

D-lui Mircea Ispir, i-a căzut sortii să realizeze gândurile noastre, punându-se bazele Grupării învățătorilor scriitori.

Dar ce grupare scriitoricească le trebuie învățătorilor? Pot să scrie acești rurali? Noui bisericuțe, vor zice unii, găști, vor exclama alții cu zâmbete amare de ironie.

Învățătorul prin meseria lui apostolică, prin mediul în care trăiește, prin contactul cu pătura cea mai românească: țărani, este destinat a fi un scriitor alături de spiritul curat al țărânimii, de tradiția și curățenia lui sufletească.

Învățătorimea înnoată în realitățile satului până 'n glesne. Prin viața ei austeră, prin idealismul ei călit de asprele discipline ale vieții, poate reda în toată plenitudinea viața cu gălăitul ei autentic.

Vor spune unii, Creangă, hazliul dascăl și răspopit, ca să ne ducă în lumea basmului lui, a avut nevoie de societăți scriitoricești.

Da, a avut nevoie. El a fost descoperit și forțat să scrie de membrii din sânul Junimei.

Afară de aceasta, vremurile de azi, sunt altfel decât pe timpul lui Nic'a Petrii, trăim în epoca organizării sociale, pe categorii profesionale, a corporației, a integrării individului în comunitate, abdicând dela individualismul perimat.

Învățătorii, afară de organizațiile lor economice, profesionale, trebuie să aibă și acel sector al activității lor, al problemelor de cultură, literatură.

Gruparea pomenită, lucrează pe secții conducându-se după un statut propriu, în cadrele asociației generale, pe secții: literatură, științifică, socială și artistică.

Gruparea are trassat: creierea unei reviste a învățătorilor publiciști, o editură a ei, tipărirea scrierilor membrilor ei, ajutorarea tinerilor începători.

Și credem curând, că învățătorilor scriitori va fi cazul, — și vom susține-o — a se creia un articol de lege, care să le dea dreptul având prioritate la transferări, detașări.

Dar despre aceasta altă dată.

Mihail Spiridonică

DOVĂ COOPERATIVE ÎNVĂȚĂTOR- REȘTI FUZIONEAZĂ

Cum înțeleg fuzionarea?

La 8 Decembrie 1940 este convocată adunarea generală extraordinară pentru a se hotărî fuzionarea instituțiilor cooperative: Banca Învățătorilor și Librăria Învățătorilor, ambele societăți cooperative. Aceste unități sortite spre o viață comună își vor da mâna frățescă în spiritul devisei: „Toți pentru unul și unul pentru toți.” Ca să avem puterea de a cunoaște în fond interesele ideale a fuziunii, trebuie să știm mai multe amănunte. Spre necunoscut merge numai cel îndrăzneț. Societarii, cari sunt obișnuiți să trăiască neagitați vor înlătura din fața lor orice fel de lămuriri fără temeiul seriozității cari invocă țelul fuzionării. De fapt, ocupațiunile economice trebuiesc practicate, nu concepute. După o continuare studioasă a practicei ne dă obișnuința ce înfruntă oricelul de piedeci ce s'ar ivi în ansamblul urziturii de fire a planurilor pentru viitor. Exact ca în alte profesii. Totuși, trebuie să ne continuăm drumul trasat spre ținta ce o urmăresc aceste cooperative. Scopul librăriei este aprovizionarea învățătorilor, iar al băncii este ajutorul, prin credite scurte sau lungi, ca învățătorii, să poată satisface cerințele aprovizionărilor în familiile lor. Dacă sintetizăm aceste două scopuri principale avem un țel principal la care ajungem pe un singur drum mai solid și anume: aprovizionarea pe credit. Așa vom avea o instituție cu dublu scop, dar coordonat. Ministerul Coordonării are în vedere simplificarea vieții economice tocmai prin simplificarea ei administrativă în viața cooperatistă. Admitem această formă de viață în familie? Da, fiindcă tatăl familiei are și banii, dar are și grija aprovizionării, deci pentru că n'ar fi în stare ca și societatea să poarte aceleași atribuțiuni în administrație ca și un părinte în familie. Creditul în bani sau în marfă, înțeleg așteptarea împrumutului dat. Azi viața familiară nu prezintă un secret. Natura este bine cunoscută, că omul nu vegetează, ci activează. Activitatea învățătorului este observată și de copii. Știind acestea, vedem în mod colegial că vremea aventurilor bazate pe numerarul de argint și aur a trecut. Suntem fericiți că trăim în toleranța atâtor ochi iscodi-

tori. În urma acestor stări sufletești viața noastră este o contractare socială de a îndeplini idealismul vieții familiare și materialismul vieții colective, Ambele condițiuni sunt fuzionate în armonia solidarității profesionale. Instituția cooperativă intervine prin administrație de a ridica vălul nimicniciei și a spori terenul de muncă spre roade mai mult căutate de urmașii învățătorilor și moștenitorii lor firești în familie: întreprinderea colectivă.

Conducerea cooperativelor fuzionate va fi formată din 3—4 persoane în consiliu și 3 cenzori. Numele ei va fi: „Cooperativa Școalelor și a Tipografilor Români“, sau „Cooperativa Crișanei“ ori „Cooperativa de Credit“, „Aprovizionare și Producție Didactică“. Este admisă și altă numire după cum vor fi propuse și aprobate de adunarea generală. Va funcționa cu două secții: Secția bancară și secția economică. Operațiunile ei vor fi după cerințe: Credit în bani sau în mărfuri produse sau cumpărate, vânzări de mărfuri și cumpărare de produse cu multe întrebunțări. În secția economică se vor vinde: cărți, rechizite școlare, de birou, unelte, aparate, coloniale, textile, mașini, combustibil, mobile, îmbrăcăminte, material de construcții, cereale și alte produse fabricate sau semifabricate, va avea atribuțiuni de a contribui la ridicarea economică și culturală a membrilor ei și rolul de expansiune economică la sate, la oraș și de a organiza expoziții și de a propaga ideea cooperatistă în masele popoului. Va mai îndeplini și rolul asociației învățătorilor prin congrese, adunări învățătoresți făcându-se interpret educației culturale după criteriile naționale și economice române.

Capitalul acestei unități puternice va fi sporit an de an, va forma o cetate invincibilă a sfidărilor de solidaritate, care în trecut s'a văzut începută de unii inconstienți de misiunea lor apostolică.

Beneficiul se repartizează echitabil conform statutelor.

Secția economică va produce în atelierele ei confecțiuni de îmbrăcăminte, de încălțăminte, mâncări la comandă, mobile etc. și va cumpăra produse agricole, industriale și ale școlariilor. Va înființa și va organiza case de odihnă și sanatorii pentru bolnavi. Ajutorul mutual se va întărit în măsura unui număr considerabil de membri.

Cerem ca autoritatea școlară să ne dea tot concursul de

a realiza idealul acestor dorinți prin sprijinul moral și material atât personal cât și oficial. Jertfa unora va aduce fericirea celor mai nenorociți ca noi, cari suntem cu depline daruri dela Dumnezeu.

Teodor Țundre

Către Colegi

Pentru orientarea fiecărui membru al asociației învățătorilor, secția Arad, se aduce la cunoștință următoarele:

În Adunarea Generală a Asociației Învățătorilor din România, ținută la 28 și 29 Sept. 1940 la București, s'a hotărât încadrarea învățătorimii în noul Stat Național Legionar. Potrivit directivelor date de Dl. General Ioan Antonescu, Conducătorul Statului și a hotărârilor luate de D-l Ministru al Educației Naționale, școala merge pe un drum nou.

În lumina acestor linii, trasate de conducerea statului, Asociația Generală înțelege să activeze, dând sprijin necondiționat pentru ridicarea satelor noastre. Facem apel către învățătorii județului nostru, să depună tot entuziasmul și toată hărnicia lor, pentru a corespunde încrederii ce ni s'a acordat.

În audiența de prezentare a delegației Asoc. Generale, D-l profesor Traian Brăileanu, Ministrul Educației Naționale a accentuat că este fiu de învățător, că va da toată atențiunea școlii poporului și va ajuta pe învățători spre a putea să-și îndeplinească misiunea lor cu folos vădit pentru Țară și Neam.

Vă rugăm, să binevoiți a da tot concursul D-voastră Conducerii statului, autorităților școlare și conducerii asociației județene, păstrând respectul cuvenit și legătura cu organele de conducere ale statului, cu organele de control, pentru menținerea prestigiului câștigat în fața societății și a părinților elevilor de școală.

În legătură cu cele arătate mai sus, ținem să vă facem cunoscut următoarele:

In urma desființării ținuturilor administrative, delegația permanentă a Asoc. Generale, în ședința dela 17 Oct. 1940, desființează comisiile interimare ținutale. Până la modificarea statutelor, în locul secțiilor ținutale, vor funcționa secții regionale. Secția Arad, se încadrează în »Asociația Baratului« sub președinția D-lui Patrachie Rămneanțu, cuprinzând județele: Arad, Bihor, Caraș, Severin și Timiș.

Facem cunoscut membrilor asociației județene, că Ministerul Educației Naționale, Casa școalelor n'a aprobat contractul de închiriere a Casei Invățătorilor din Arad, care a fost ratificat în adunarea generală din 19 Mai a. c. Comitetul secției Arad, îngrijorat de soartea Casei Invățătorilor, al cărei internat în anii din urmă era lipsit de numărul elevilor, potrivit locurilor ce le avea, după multe șforțări a ajuns la concluzia ca să facă ultima încercare. Azi Casa Invățătorilor cu internat funcționează normal, sub conducerea D-lui Petru Lupaș, căruia i s'a încredințat Direcția institutului în mod provizor, cu 80 elevi, cari sunt întreținuți în cele mai bune condițiuni, cu toată scumpetea care zilnic se ridică pe piață. In numărul elevilor arătat, avem 6 refugiați cari primesc întreținere gratuită, de asemenea copiii de învățători, membri ai asociației județene, li s'a făcut o reducere lunară de câte 300 lei plus scutirea de taxa de înscriere de 500 Lei. Afară de numărul elevilor înscriși vor mai veni 20 elevi refugiați, cari primesc numai găzduire în Casa Invățătorilor iar mâncarea o primesc dela Cantina Sediului legionar în urma unei înțelegeri avute cu d-l șef de județ.

Pentru adăpostirea acestor elevi, pentru îngrijirea lor, încălzit, luminat, bae și curățenie, internatul primește dela sediul legionar, 2 vagoane de lemne.

Comitetul Asoc. județene, în ultima sa ședință a mai hotărît să pună la dispoziția Băncii Invățătorilor și a librăriei, 2 camere la parter, în mod gratuit.

Conducerea Asociației județene fiind condusă de spiritul înțelegerii și al interesului față de toate instituțiile dăscălești, face apel și de astă dată la toți frații învățători, să ne deie tot concursul și sprijinul, cu atât Asociația Invățătorilor Arădani, cât și instituțiunile ei banca și librăria.

să prospereze tot mai mult, spre cinstea noastră, spre întărirea armoniei frățești, spre binele și înaintarea culturii românești.

Mai facem cunoscut fraților Colegi că sediul Asociației Generale, este acum în strada Vasile Lascăr No. 44, București, Sectorul I, Telefon 2.69.03.

Președintele Asociației

Lazăr Igrășan

Inspector școlar pensionat

Numiri

Prin decizie ministerială au fost numiți pe ziua de 10 Noiembrie 1940 ca organe de control și administrație în învățământul primar din județul nostru, următorii membri ai corpului didactic primar în locul celor rechemati la catedră pe aceeași dată: Inspector școlar al județului, Dl. *Ion Fleșeriu*, subinspector de cancelarie: Dl. *Stepici Dimitrie*. Subinspectori de control au fost numiți Dnii: *Moțiu Gheorghe*, *Jimon Gheorghe*, *Floruția Ion*, *Ponta Sever*, *Mara Ion*, *Galiș Petru* și *Târziu Iosif*.

Dorim, din toată inima, ca noii numiți, să poată realiza prin munca, priceperea și cinstea de care au dat dovadă și până acum, tot ceea ce școala așteaptă în aceste vremuri grele.

Vifor Vladimir: Teri și Azi.

Autorul descrie viața grea, plină de sbucium a ultimei generații ce a trebuit să robotească din zi și până în noapte pe pământul românesc, pentru ca din bogățiile acestui pământ și munca ei să huzurească ciocii venetici.

Cartea cuprinde două părți: *Preludiul liberării și Liberaarea.*

Autorul se dovedește a fi un bun povestitor, păcat numai că folosește unele neologisme care pentru frumusețea stilului trebuiau să lipsească.

(r. p.)

C R O N I C A

Steliana Popescu: John Dewey

— monografie pedagogică. *Atelierle Ziarului »Universul«* București 1940.
Prețul 50 lei —

Pentru cei cari urmăresc îndeaproape problema educației, și cari n'au mijlocul să se informeze din biblioteci și diferite publicații, prezentarea unei monografii pedagogice este o carte însemnată. Este și mai folositoare, dacă subiectul este reprezentantul unei școli și dacă autorul știe să lege activitatea pedagogică a aceluia pe care îl prezintă cu sistemul de gândire, care s'a pus la temelia acestei activități.

John Dewey este bine ales. Reprezintă pedagogia americană. El a creiat o școală. Și d-șoara Steliana Popescu, un nume nou în literatura noastră pedagogică, ni-l prezintă complex. Incepe cu biografia, continuă cu influențele timpului și diferitelor sisteme de gândire asupra lui Dewey, factorii determinanți ai pedagogiei lui, sistemul său metafizic, concepțiile sale de ordin psihologic și etic. Apoi, ce este educația, ideea lui ei, diferitele ei aspecte, metode.

Se apropie de sfârșit, făcând un rezumat al principiilor pedagogice ale lui Dewey. Termină, arătând influențele exercitate de pedagogia lui în America și alte țări. Nu uită să scoată, din tot acest studiu, valoarea de actualitate a marelui pedagog american.

Cele 239 pagini, împărțite în 14 capitole, prezintă clar și complex pe *John Dewey* și lansează cu autoritate, în bibliografia pedagogică dela noi, pe d-șoara Steliana Popescu.

1. *John Dewey* s'a născut în Burlington (Vermont) la 20 Oct. 1859. Termină studiile universitare la 1879, ia doctoratul în filozofie, în 1884, la Baltimore. Ajunge profesor de filozofie la universitatea din Michigan, apoi la 1894 profesor de pedagogie la universitatea din Chicago. Aci creiază el acea școală de experiment, care îl face celebru în lumea pedagogică. Activitatea lui de profesor se încheie la universitatea Columbia din New-York, de unde iese la pensie.

A scris și s'a manifestat mult în domeniul pedagogiei, psihologiei, eticii, sociologiei, și metafizicii.

2. *Atitudinea sa față de spiritul și cultura poporului american.*

Spiritul vremii, în care trăiește, este caracterizat prin *»predominarea exagerată a tehnicei, o concepție materialistă și utilitaristă, dragostea de acțiune, inițiativă, libertate și încrederea în democrație«*. *John Dewey* se ridică împotriva tehnicei exagerate și materialismului. Socoțește, că acestea au limitat rolul rațiunii umane. El luptă „pentru sporirea demnității umane“. Se declară însă partaș al acțiunii libere, inițiativei și al democrației. „Democratismul său este o con-

secință a evoluționismului*, care după cum nu admite fixitatea speciilor tot așa nu poate accepta nici rigiditatea claselor sociale”.

Față de curentul *pragmatismului*. John Dewey ia atitudine de partizan. Socotește ca bună acțiunea acestui curent pornită împotriva intelectualismului contemplativ al vremii și împotriva metodei transcendente a lui Kant. „Este deci pe linia lui Bacon, căci caută să introducă metoda experienței”.

3. *Factorii determinanți ai pedagogiei* sale sunt, în afară de spiritul vremii, concepția sa filosofică, influențele suferite de Dewey din partea lui: Rousseau, Goethe, Herbart și Spener.

Este alături de Rousseau, prin faptul că și el consideră pedagogia ca un derivat al preocupărilor de reformă socială* și susține o religie naturală. — Se aseamănă cu Goethe, prin aceea că „pune plasticitatea la baza educației și face din activitate elementul de armonizare dintre individ și societate. „De Herbart se apropie prin aceea că dă educației un ideal moral”. Ca și Spener consideră viața ca o continuă adaptare la mediu” și cere în pedagogie mai multă știință decât literatură.

4. *Sistemul său metafizic* este caracterizat prin: monism evoluționism și pantheism.

Monismul lui îl apropie de Ernst Kriek, considerând spiritul și materia drept părți integrante din unica realitate, viața.

Evoluționismul îl duce la concluzia că natura e o serie de evenimente în continuă schimbare.

Pantheismul îl face să considere divinitatea și natura ca doi termeni echivalenți. Dar fiindcă susține că universul se află în Dumnezeu, se situează în pantheism și-l apropie de theism.

5. *Etica*. John Dewey nu vede în morală respectarea unor legi fixe. De aci nici nu luptă pentru a desvolta, la om virtuți precise. El înțelege în morală capabilitatea individului de „a face față cerințelor lui actuale”. — Acestea nu derivă din scopuri și legi fixe ci din relațiunile concrete dintre om și mediu.

În psihologie, John Dewey, pe linia concepției sale moniste, înlocuiește noțiunea de suflet cu cea de „psihofizic”. Viața sufletească este o unitate dinamică, la baza căreia este voința. Fenomenele sufletești sunt în veșnică devenire. Ele sunt variabile și totuși alcătuiesc un tot. Focarul acestei deveniri este o energie potențială care tinde să se realizeze”.

7. *Pedagogia* lui John Dewey este rezultatul concepției sale în metafizică și etică. Este și o atitudine luată față de curentele contemporane.

Ca partizan al *pragmatismului* pretinde experiența în loc de dogmă. Pune deci la baza cunoașterii: *intuiția*.

Ca o consecință a psihologiei lui *funcționaliste* rămâne și în pedagogie cu același caracter. Introduce în școală *activitatea practică și corectează materia de învățământ* după trebuințele copilului

Este pentru pedagogia așa zisă *»formativ-organicistă«*, căci e-

ducația nu e ceva impus din afară ci este „însăși procesul creșterii copilului.

De aci, preocupările lui pentru studiul copilului, preocupări cari îl înscriu între rândurile pedagogilor *individualiști*.

Nu se depărtează nici de *pedagogia socială*, căci pornește în educație, dela tendința copilului de a folosi cuiva.

Este împotriva împărțirii elevilor pe clase, susținând *comunitățile de muncă*.

Pe linia concepțiilor sale *moniste*, luptă pentru unificarea vie-

ții cu experiență și caută să armonizeze: interesul cu efortul educației, cultura generală cu cea profesională, copilul cu studiul, logicul cu psihologicul, deprinderea cu inteligența, individualul, cu socialul, idealul cu realitatea, constrângerea cu libertatea, cugătarea cu acțiunea.

John Dewey s'a impus în lumea școlii, prin seriozitatea sistemului său pedagogic, pe care l-a conceput pe un sistem de gândire, complet.

D-ra Steliana Popescu ni-l face cunoscut.

I. Lascu

CONVOCARE.

Potrivit hotărârii Consiliului de administrație al Societății Cooperative de aprovizionare, desfacere și producție „Librăria Invățătorilor” din jud. Arad, în conformitate cu art. 72 din Statute și art. 64 și 71 din legea pentru organizarea cooperativei,

convocăm adunarea generală extraordinară, pe ziua de 8 Decembrie 1940, ora 11 a. m., în localul Casei Invățătorilor din Arad, invitând toți membrii să ia parte pentru a hotărî asupra chestiunilor puse la

Ordinea de zi:

1. Fuziunea cooperativei „Librăria Invățătorilor din jud. Arad” cu Societatea Cooperativă de Credit Banca Invățătorilor din Arad.

2. Alegerea unui consiliului interimar, compus din 4 membri, pentru perfecționarea fuziunii.

3. Pentru ca adunarea generală să poată lua hotărâri valide trebuie să întrunească prezența a cel puțin $\frac{1}{2}$ din numărul asociaților cu drept de vot.

In caz de neîntrunire a numărului corespunzător, adunarea va avea loc în aceeași zi la orele 16 p. m. în același local, când se vor lua hotărâri valabile cu orice număr de membri prezenți.

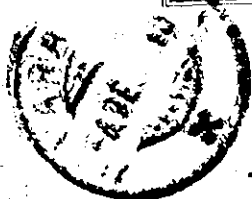
Arad, 7 Noembrie 1940.

s. s. N. Cristea,

s. s. Teodor Tandre.

ADRESA:

Primăria Municipiului
Secția Culturală
Irad

CONCORDIA
Inst. de arte grafice
Irad, Str. Goldiș 6